

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Veronika Hrubá

Odpovědnost třetích osob za dítě

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Michaela Hendrychová, CSc.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 10. ledna 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 124 387 znaků včetně mezer.

Veronika Hrubá

V Praze dne 10. ledna 2023

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí mé diplomové práce paní doc. JUDr. Michaelle Hendrychové, CSc. za její cenné rady, připomínky a vstřícný přístup. Velké díky patří rovněž mé rodině za podporu po celou dobu mého studia.

OBSAH

ÚVOD	1
1 VYMEZENÍ POJMŮ TÝKAJÍCÍCH SE ODPOVĚDNOSTI ZA DÍTĚ.....	2
1.1 POJEM ODPOVĚDNOST	2
1.2 POJEM DÍTĚ.....	4
1.3 POJEM RODIČOVSTVÍ.....	5
1.4 POJEM RODIČOVSKÁ ODPOVĚDNOST	7
1.5 POJEM TŘETÍ OSOBA	8
2 RODIČOVSKÁ ODPOVĚDNOST	9
2.1 HISTORICKÝ KONTEXT.....	9
2.2 RODIČOVSKÁ ODPOVĚDNOST V OBČANSKÉM ZÁKONÍKU	10
2.3 ZÁSAHY DO VZTAHŮ RODIČŮ A DĚTÍ	11
2.3.1 SOUDNÍ INTERVENCE	12
2.3.2 OPŘÁVNĚNÍ RODIČŮ PŘENĚST PŘÁVA A POVINNOSTI NA TŘETÍ OSOBU	17
2.4 ZASTUPOVÁNÍ DÍTĚTE.....	18
2.5 VÝCHOVA DÍTĚTE.....	22
2.6 PARTICIPAČNÍ PRÁVA DÍTĚTE.....	24
3 ODPOVĚDNOST ZA ÚJMU	26
3.1 PŘEDPOKLADY VZNIKU POVINNOSTI NAHRADIT ÚJMU	26
3.2 PŘEDCHÁZENÍ VZNIKU ÚJMY A JEJÍ MINIMALIZACE	27
3.3 POVINNOST VYKONÁVAT DOHLED	29
3.3.1 NÁLEŽITÝ DOHLED	29
3.3.2 OSOBY S POVINNOSTÍ VYKONÁVAT DOHLED.....	30
3.4 ODPOVĚDNOST ZA ÚJMU ZPŮSOBENOU DÍTĚTEM	32
3.5 ODPOVĚDNOST TŘETÍCH OSOB ZA ÚJMU ZPŮSOBENOU DÍTĚTI	38
ZÁVĚR.....	43
SEZNAM ZKRATEK.....	44
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	46

SEZNAM TABULEK.....	55
ABSTRAKT.....	56
ABSTRACT.....	57

ÚVOD

Téma této diplomové práce z oboru občanského práva vzešlo z autorčina zájmu o pedagogiku a její dlouholeté osobní zkušenosti s pořádáním akcí pro děti, a to zejména z pozice táborové vedoucí či zdravotníka zotavovacích akcí. V rámci této zkušenosti byla několikrát svědkem uplatňování odpovědnosti třetích osob za újmu způsobenou dítěti či dítětem, přičemž potřebnost edukace o děti pečujících osob si autorka opakovaně ověřila rovněž z pozice osoby o těchto otázkách přednášející. Zastává názor, že je to právě znalost a schopnost aplikace nabytých informací, které nejlépe podpoří předcházení vzniku újmy, a pokud jí již nedokáží zabránit, tak alespoň umožní minimalizaci případných následků.

Práce se zabývá problematikou odpovědnosti třetích osob za dítě v českém soukromém právu. Jejím cílem je rozbor základního právního vztahu rodiče a dítěte, vymezení jejich vzájemných práv a povinností, popsání konceptu přenesení těchto na třetí osobu a její následné odpovědnosti. Zvláštní pozornost je přitom věnována odpovědnosti třetích osob při naplňování takto svěřených práv a povinností za účinnosti zákona č. 192/2021 Sb., kterým k 1. červenci 2021 došlo k novelizaci zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku. Jedná se o téma v současné době stále aktuální, což ostatně dokládá i množství recentních soudních rozhodnutí. Přínosem by měla být především analýza nejvýznamnější judikatury a její provázání s dotčenými teoretickoprávními koncepcemi.

Diplomová práce je tematicky rozdělena do tří na sebe navazujících kapitol. První kapitola je z důvodu zamezení výkladových nejasností věnována vymezení základních pojmů s tématem práce souvisejících. Jde především o vyložení samotného pojmu odpovědnost, jeho navázání na odpovědnost rodičovskou a definici subjektů zde figurujících, totiž dítěte, jeho rodičů a třetí osoby, na kterou mohou být zákonem, smlouvou či rozhodnutím soudu přenesena některá práva a povinnosti jinak náležející pouze rodičům a dětem. Druhá kapitola práce se blíže věnuje vztahu rodič-dítě, kdy popisuje jeho historický vývoj a současný stav právní úpravy. Blíže pojednává o zásazích do vztahů rodičů a dětí, a to jak skrze intervence soudní, tak právo rodičů dobrovolně některá práva a povinnosti dočasně svěřit jimi vybrané osobě. Stěžejní částí této práce je kapitola třetí, která se věnuje situaci, kdy třetí osoba svou povinnost poruší. Negativním následkem této skutečnosti je vznik odpovědnosti této osoby za vzniklou újmu. Klíčovým je v této souvislosti institut dohledu, jemuž je zde věnována samostatná pasáž, a to právě především skrze rozbor související judikatury. Soudní rozhodnutí jsou rovněž hlavním zdrojem závěrečné části práce popisující odpovědnost třetích osob za újmu způsobenou dítětem a dítěti, přičemž jsou popsány konkrétní příklady, jak podpořit prevenci vzniku těchto situací a minimalizaci jejich následků.

1 VYMEZENÍ POJMŮ TÝKAJÍCÍCH SE ODPOVĚDNOSTI ZA DÍTĚ

Za účelem naplnění cíle diplomové práce a pro lepší pochopení celé problematiky je třeba nejprve vymežit základní pojmy, které se budou v práci používat.

1.1 POJEM ODPOVĚDNOST

Pojem odpovědnost není v odborné literatuře pojímán jednotně a ani laická veřejnost nemá v chápání tohoto institutu jasno. Tento stav je důsledkem užívání institutu odpovědnosti v několika významech. Právní teorie všeobecně uvádí, že hlavním znakem odpovědnosti je sankce jakožto nepříznivý následek. Dle Knappa je sankce „obecným, společným znakem odpovědnosti,“¹ přičemž odpovědností se rozumí „povinnost strpět za porušení povinnosti následky stanovené právními normami, v rámci odpovědnostního právního poměru.“² Další autoři však odpovědnost vnímají jako zvláštní formu právního vztahu „ve kterém na základě porušení právní povinnosti dochází ke vzniku nové právní povinnosti sankční povahy,“³ jako zákonem stanovenou povinností snášet újmu⁴ nebo jako „uplatnění nepříznivých právních následků, stanovených právní normou, vůči tomu, kdo porušil právní povinnost“.⁵ V české civilistice se zformovaly dva hlavní proudy pojetí odpovědnosti, a to tzv. strategie retrospektivní a strategie prospektivní.⁶

Retrospektivní pojetí odpovědnosti vyzdvihuje připodobnění odpovědnosti k sankci nastupující po porušení povinnosti. Dle této teorie tudíž odpovědnost vznikne až jako (negativní) následek porušení původní právní povinnosti a je spojena s povinností sankční povahy.⁷ Odpovědnost tedy nenastává automaticky v okamžiku porušení povinnosti a vzniku újmy, ale nastupuje až v případě sankční povinnosti újmu nahradit. Pakliže povinnost nahradit újmu nevznikne, nevznikne ani odpovědnost. Zde např. odpovědnost osoby, která měla nad dítětem vykonávat řádný dohled, za újmu vzniklou zničením vybavení lyžařské chaty, či odpovědnost dítěte samotného, popřípadě kombinace obou.⁸ Odpovědnost je tedy spojena se vznikem v tom

¹ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 200. ISBN 80-7179-028-1.

² BOGUSZAK, Jiří. Vymezení právní odpovědnosti. In: BOGUSZAK, Jiří. ČAPEK, Jiří. GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. Praha: ASPI Publishing, 2004, str. 195. ISBN 80-7357-030-0.

³ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, str. 162. ISBN: 978-80-7380-454-1.

⁴ OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Leges, 2013, str. 107. ISBN 978-80-87576-65-6.

⁵ HOUBOVÁ, D. Právní odpovědnost. In: KUBŮ, L., OSINA, P., GRYGAR, J. *Teorie práva I.*, 2003, str. 78. ISBN 80-244-0607-1.

⁶ JANEČEK, Václav. *Kritika právní odpovědnosti*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, str. 16. ISBN 978-80-7552-812-4.

⁷ JANEČEK, Václav. *Kritika právní odpovědnosti*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, str. 18. ISBN 978-80-7552-812-4.

⁸ DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, str. 357. ISBN 978-80-7552-187-3

okamžiku nové (sekundární) povinnosti, která vyplývá ze zaviněného porušení povinnosti původní (primární).⁹ Obsahem následné sekundární povinnosti je strpění právními předpisy stanovené sankce, ve smyslu občanského práva tedy náhrada vzniklé majetkové a nemajetkové újmy. Nepostradatelným předpokladem vzniku občanskoprávní odpovědnosti je protiprávnost. Porušení právní normy může nastat jak aktivním jednáním, kdy se osoba zachovala v rozporu s konkrétní právní normou (tzv. komisivní jednání), tak opomenutím, kdy se osoba nezachovala tak, jak dle právní normy měla (tzv. omisivní jednání). Za jistých okolností může nastat nicméně i situace, kdy k porušení dojde zároveň komisivně i omisivně.¹⁰ Veškeré sankce za porušení právní normy mohou být uplatňovány jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví.¹¹ Tento přístup v dosavadní české doktríně i praxi převažuje.¹² Příznivci této teorie jsou například Luby,¹³ Knappová,¹⁴ Macur¹⁵ a Švestka.¹⁶

Druhým významem pojmu odpovědnost je jeho chápání skrze teorii prospektivní neboli odpovědnost jako hrozba sankce, tzv. preventivní koncepce. V tomto případě se má za to, že odpovědnost vzniká již s primární povinností a latentně ji doprovází jako implicitní hrozba. Jde tedy o odpovědnost za splnění této primární právní povinnosti (zde např. povinnost vyučujícího dohlížet na nezletilé žáky v průběhu lyžařského kurzu). Jedná se o subjektivní, ale i objektivní, vztah osoby, která má nějakou povinnost, ať už ze zákona nebo ze smlouvy, spojený s hrozbou vzniku sekundární sankční povinnosti. Odpovědnost tak působí jako preventivní institut podporující řádné splnění závazku a osoba odpovídá za samotné splnění uvedené povinnosti.¹⁷ Pakliže ji poruší, bude z důvodu její odpovědnosti následovat sankce. Z toho vyplývá, že sankce a odpovědnost se od sebe liší. Tato teorie vychází z německé doktríny *Schuld und Haftung*, která tvrdí, že součástí každé obligace je latentní ručení za splnění dluhu.¹⁸ Odlišný postup, tedy chápání odpovědnosti jako sankce, je dle Knappa definicí kruhem, kdy osoba odpovídá z titulu, že jí stihla

⁹ ŠKOP, Martin, MACHÁČ, Petr. *Základy právní nauky*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. str. 163. ISBN 978-80-7357-709-4.

¹⁰ ŠKOP, Martin, MACHÁČ, Petr. *Základy právní nauky*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. str. 164. ISBN 978-80-7357-709-4.

¹¹ čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod

¹² DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. str. 357. ISBN 978-80-7552-187-3.

¹³ LUBY, Štefan. *Prevenencia a zodpovednosť v občianskom práve. I*. Bratislava: SAV, 1958, str. 43.

¹⁴ KNAPPOVÁ, M. *Povinnost a odpovědnost v občanském právu*. Praha: Academia, 1968. str. 95, 163-165, 197-198.

¹⁵ MACUR, Josef. *Odpovědnost za zavinění v občanském právu*. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1980, str. 182.

¹⁶ ŠVESTKA, Jiří. *Odpovědnost za škodu podle občanského zákoníku*. Praha: Academia, 1966, str. 37.

¹⁷ KNAPP, Viktor. Některé úvahy o odpovědnosti v občanském právu. In: PROCHÁZKA, V. (ed.) *Stát a právo*. Praha: ČSAV, 1956, str. 74.

¹⁸ JANEČEK, Václav. *Kritika právní odpovědnosti*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR), str. 18. ISBN 978-80-7552-812-4.

sankce, která nastala z důvodu její odpovědnosti.¹⁹ Problémem této koncepce však je, že tato odpovědnost svým obsahem i funkcí kopíruje povinnost původní. Tím se však omezuje toliko na prevenci a opomíjí funkci reparační či satisfakční.

Výchozím ustanovením je v této souvislosti zejména § 24 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění (dále též jen „OZ“), který uvádí, že: „Každý člověk odpovídá za své jednání, je-li s to posoudit je a ovládnout. Kdo se vlastní vinou přivede do stavu, v němž by jinak za své jednání odpovědný nebyl, odpovídá za jednání v tomto stavu učiněná.“ Důvodová zpráva k citovanému ustanovení sice výslovně nestanoví, zda se jedná o prospektivní,²⁰ či retrospektivní koncepci, stanovuje však, že v souladu s tradicí antické a křesťanské civilizace odpovídá člověk za „své jednání v plném rozsahu, a odpovídá tedy především za to, že se chová řádně, po právu a že splní své povinnosti.“²¹

Autorka této práce se přiklání k závěrům prof. JUDr. Jiřího Švestky, DrSc., tudíž k teorii retrospektivní. Pro účely této práce se proto pojem „odpovědnost“ užívá ve smyslu sekundární občanskoprávní povinnosti.

1.2 POJEM DÍTĚ

Pojem dítě je v jednotlivých právních odvětvích definován různě a v odlišných významech.²² Obecně lze však uvést, že právní řád České republiky za dítě označuje:

¹⁹ KNAPP, Viktor. Některé úvahy o odpovědnosti v občanském právu. In: PROCHÁZKA, V. (ed.) *Stát a právo*. Praha: ČSAV, 1956, str. 71.

²⁰ Důvodová zpráva (dále též jen „DZ“) k § 24 OZ stanoví: „Osнова opouští pojetí odpovědnosti jako hrozby sankcí. Tato konstrukce opanovala od 70. let minulého století českou právní doktrínu po dlouhých diskusích v 50. a 60. letech a spojuje nástup odpovědnosti s porušením právní povinnosti. Osнова se naopak přiklání k pojetí odpovědnosti v duchu tradic antické a křesťanské civilizace, podle nichž člověk odpovídá za své jednání v plném rozsahu, a odpovídá tedy především za to, že se chová řádně, po právu a že splní své povinnosti. Vzhledem k tomu se v návrhu slovo „odpovědnost“ používá jen velmi zřídka, protože zákonný text vystačí ve většině případů s termínem povinnost. Odstraňuje se tak nedůslednost současných formulací platného občanského zákoníku, který termín „odpovědnost“ používá v různých významech a často i zbytečně.“

²¹ VLÁDA ČR. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz*. K §24.

²² Například Úmluva o právech dítěte (The United Nations Convention on the Rights of the Child) definuje dítě jako každou lidskou bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jež se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve (čl. 1). Dle § 126 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění (dále též jen „TZ“) se dítětem rozumí osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak (např. v případech zvýšené právní ochrany dítěte u trestného činu vraždy, kde pachateli dle ust. §140 odst. 3 písm. c) téhož zákona hrozí výjimečný trest, pokud úmyslně usmrtí dítě mladší patnácti let). ZSPOD v §2 odst. 1 vymezuje dítě jako nezletilou osobu. Ve větě druhé cit. ust. poté omezuje rozsah sociálně-právní ochrany poskytované nezletilým dětem, které nabyly plné svéprávnosti. Dle § 11 zákona č. 117/1995 Sb., zákon o státní sociální podpoře, se za nezaopatřené dítě považuje dítě do skončení povinné školní docházky, a poté, nejdéle však do 26. roku věku, jestliže soustavně připravuje na budoucí povolání, nebo se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz, anebo z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu je neschopno vykonávat soustavnou výdělečnou činnost. Většina pramenů práva však pojem blíže nedefinuje a je vždy nutné jej vykládat ve spojení s dalšími ustanoveními (viz např. OSŘ, ZŘS...).

- 1) jakoukoli fyzickou osobu, která je potomkem rodičů, tedy ve významu vztahovém. Tento příbuzenský vztah, rodič-dítě, pak trvá bez ohledu na věk a z pohledu zákonodárce své uplatnění nalézá především v souvislosti s institutem osoby blízké, vyživovací povinnosti, děděním, zákazem uzavření manželství mezi těmito osobami, nemožností osvojení aj.,
- 2) druhý význam pojmu dítě je označení fyzické osoby, které je pro její nižší věk a slabší postavení přiznána speciální ochrana. Z důvodu možné kolize zletilosti a plné svéprávnosti fyzické osoby se pojmem dítě rozumí především nezletilá osoba, která není plně svéprávná.

Z pohledu práva „vzniká“ dítě okamžikem narození, narodí-li se živé (§ 23 OZ).²³ Nejpozději od tohoto okamžiku je také způsobilé být nositelem a vykonavatelem práv a povinností. Zvláštním institutem je v této souvislosti tzv. *nasciturus* neboli dítě doposud nenarozené, které je za podmínky, že se narodí živé, způsobilé nabývat pro sebe práva (§ 25 OZ). Z pohledu speciální ochrany a s ním spojeným výkonem rodičovské odpovědnosti přestává být člověk dítětem dnem nabytí plné svéprávnosti (§ 858 OZ). Plnou svéprávnost přitom fyzická osoba nabývá zletilostí, tedy dovršením věku 18 let věku. Před nabytím zletilosti lze plnou svéprávnost získat jejím přiznáním (§ 37 OZ) nebo uzavřením manželství (§ 30 OZ). V případě vnímání dítěte jako subjektu dědického práva či prostřednictvím vztahu rodič-dítě lze vyvozovat, že fyzická osoba přestává být dítětem dnem smrti posledního z rodičů.

Pro účely této diplomové práce se dítětem rozumí nezletilá fyzická osoba, která doposud nenabyla plné svéprávnosti.

1.3 POJEM RODIČOVSTVÍ

Rodičem je člověk, který má vůči dítěti rodičovská práva a povinnosti. Zpravidla jde o otce a matku dítěte. Znakem rodičovství je poté vztah mezi dítětem a jeho rodiči, přičemž je rozlišováno mezi rodičovstvím právním, biologickým a sociálním.²⁴

- 1) Právní rodičovství je vztah založený mezi rodičem a dítětem právní normou. V souladu s ustanovením § 775 OZ je matkou dítěte žena, která je porodila. Otcem je muž, kterému svědčí (pravděpodobnostní) domněnka otcovství dle ustanovení § 776 a n. OZ. Právním účinkem domněnky otcovství je především vznik rodičovské odpovědnosti otce vůči dítěti a s tím spojená práva a povinnosti. Primárně se za otce má manžel matky, která dítě porodila (§ 775 OZ). Manžel matky se za otce dítěte považuje, narodilo-li se dítě v době od uzavření

²³ Nenarodí-li se však živé, hledí se na ně, jako by nikdy nebylo (§ 25 OZ).

²⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, str. 49. ISBN 978-80-210-5053-2.

manželství do uplynutí třístého dne po jeho zániku nebo prohlášení manželství za neplatné, anebo poté, co byl manžel matky prohlášen za nezvěstného (§ 776 odst. 1 OZ). Pokud se dítě narodí do třístého ode dne zániku manželství či jeho prohlášení za neplatné znovu provdané ženě, považuje se za otce manžel pozdější (§ 776 odst. 2 OZ). Nemůže-li být takto otcovství určeno, je za otce považován muž, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením. K tomu dochází zejména tehdy, narodí-li se dítě v době mezi zahájením řízení o rozvodu manželství a třístým dnem po rozvodu manželství, a prohlásí-li manžel / bývalý manžel matky, že otcem dítěte není, je za otce považován muž, který se za otce prohlásí, připojí-li se k těmto prohlášením i matka (§ 777 OZ). Takto lze učinit i k dítěti ještě nenarozenému. Není-li otcovství určeno ani první ani druhou výše uvedenou domněnkou, může matka, dítě i muž, který tvrdí, že je otcem, iniciovat, aby otcovství určil soud (§ 783 OZ). Zastoupení dítěte je v takovém případě řešeno kolizním opatrovníkem. Za otce se podle této domněnky má muž, který s matkou souložil v době, od které neuplynulo méně než sto šedesát a více než tři sta dnů ode dne narození dítěte, nevylučují-li to závažné okolnosti. V případě umělého oplodnění neprovdané ženy se má za to, že otcem dítěte je muž, který dal k tomuto souhlas (§ 778). U umělého oplodnění provdané matky by za otce byl automaticky považován její manžel. Takto určení rodiče dítěte jsou nositeli rodičovských práv a povinností (§ 855 OZ). V souladu s výše uvedeným nabývají tyto rodičovská práva a povinnosti narozením dítěte a přestávají jimi disponovat nabytím jeho zletilosti, nestanoví-li zákon jinak (§ 856 OZ).

S ohledem na vývoj moderní medicíny dochází k dalším možnostem upřesňování zjištěných závěrů, a to zejména pokud jde o třetí domněnku otcovství, jejímž základem je skutečnost, že daný muž s matkou dítěte v rozhodné době souložil.²⁵ Této problematice se podrobně věnuje např. publikace *Model Family Code from Global Perspective* (dále též jen „MFC“).²⁶ MFC vychází z francouzského Code Civil a zakládá otcovství na dobrovolném uznáním rodičovského poměru k dítěti,²⁷ které doplňuje otcovstvím určeným soudem na základě genetické shody.²⁸ Matkou je dle MFC žena, která dítě porodila.²⁹ Požadavek

²⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2008 sp. zn. I. ÚS 987/07

²⁶ SCHWANZER, I. *Model Family Code from a Global Perspective*. Antwerpen – Oxford: Intersentia, 2006. str. 96.

²⁷ „Legal parent is the person who, with the consent of the birth mother, intentionally assumes parentage for the child.“ (čl. 3.5 MFC)

²⁸ „Legal parent is the person determined by judicial adjudication to be the genetic parent of the child.“ (čl. 3.10 odst. 1 MFC)

²⁹ čl. 3.4 MFC

možnosti využití diagnostiky DNA je v souladu s požadavky, které na Českou republiku klade mezinárodní právo³⁰ a jako takový prostupuje do tuzemského právního řádu.³¹

- 2) Biologické rodičovství se vyznačuje zákonitostí reprodukce lidského rodu. Jedná se tedy o biologické pouto a za rodiče je dle objektivně daných kritérií považován ten, kdo s dítětem sdílí genetický materiál. Biologické rodičovství se nutně nemusí shodovat s rodičovstvím právním a/či sociálním.³²
- 3) Sociální rodičovství je založeno na faktickém výkonu pečovatelské (sociální) role rodiče. Za rodiče se v tomto případě označuje osoba, jež o dítě trvale pečuje, vychovává je, zajišťuje jeho všestranný rozvoj a buduje s ním citové vazby – mezi dítětem a pečujícím člověkem vzniká vztah mezi dětmi a rodiči obvyklý. Podmínkou není současná shoda s rodičovstvím biologickým či právním.³³

Rodičovství požívá zvláštní zákonné ochrany (§ 3 odst. 2 OZ). V optimální situaci se rodičovství právní, biologické a sociální překrývají a tvoří jeden celek. Jejich oddělení nicméně bývá v praxi časté. Určení rodiče je pro dítě významné jak pro samotnou otázku jeho osobního statusu, tak pro začlenění jedince do navazujících příbuzenských vztahů a vazeb.³⁴

V této diplomové práci je pojem „rodičovství“ užíván ve významu právním, tj. v souladu s § 775 a n. OZ., není-li výslovně uvedeno jinak.

1.4 POJEM RODIČOVSKÁ ODPOVĚDNOST

Rodičovskou odpovědností se rozumí soubor práv a povinností, jejich účelem je péče o zdraví dítěte, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, udržování osobního styku s dítětem, zajišťování jeho výchovy a vzdělání, určení místa jeho bydliště, jeho zastupování a spravování jeho jmění. Vzniká narozením dítěte a zaniká nabytím jeho plné svéprávnosti (§ 858 OZ). Účelem rodičovské odpovědnosti je (a) realizace rodičovství rodiči dítěte a (b) ochrana práv a právem chráněných zájmů dítěte, jeho morální a hmotný prospěch, stejně jako zajištění jeho výchovy,

³⁰ Dle čl. 5 Evropské úmluvy o právním postavení dětí narozených mimo manželství mají být v řízení týkajícím se otcovství „připuštěny vědecké důkazy, jež mohou napomoci určení nebo vyloučení otcovství.“

³¹ FRINTA, Ondřej. Otcovství. In: RADVANOVÁ, Senta. a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 50, marg. č. 52. ISBN 978-80-7400-578-7.

³² Nález Ústavního soudu ze dne 21. 5. 2019 sp. zn. II.ÚS 1741/18, Nález Ústavního soudu ze dne 16. 5. 2017 sp. zn. II.ÚS 3122/16

³³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2022 sp. zn. 24 Cdo 487/2022

³⁴ DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. str. 244. ISBN 978-80-7552-187-3.

vzdělání, osobní péče, ochrany v nejšířším slova smyslu, určení místa jeho bydliště, správy jmění, zastoupení apod. (§ 858 ve spojení s § 865 a n. OZ).³⁵

1.5 POJEM TŘETÍ OSOBA

Pojmem třetí osoba je chápán člověk, případně též instituce, který není subjektem určitých vzájemných práv a povinností. Vyjdeme-li z toho, že poměr rodič-dítě je pojmem základním, že rodičovská práva a povinnost jsou jak z hlediska dítěte, tak z hlediska rodiče výchozí, pak můžeme pojmem třetí osoba označit jedince odlišného od matky či otce, na kterého byla zákonem, smlouvou či rozhodnutím orgánu veřejné moci přenesena část práv či povinností, která by mu jinak z povahy jeho postavení k dítěti nenáležela. Konkrétně se v praxi může jednat o jiné příslušníky rodiny (např. prarodiče, sourozence apod.), o učitele, vedoucího zájmového kroužku, chůvu, ale také např. o pěstouna, poručníka, opatrovníka apod. Pojem třetí osoba může zahrnovat rovněž osobu právnickou, jakou je např. škola či sportovní klub, na který rodiče dočasně přenesli některá práva či povinnosti spojená zejména s péčí o dítě, jeho výchovou či dohledem.

³⁵ ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016, str. 38. ISBN 978-80-7502-179-3.

2 RODIČOVSKÁ ODPOVĚDNOST

2.1 HISTORICKÝ KONTEXT

Historický vývoj konceptu toho, co dnes označujeme jako „rodičovskou odpovědnost“, je úzce spjat s posunem vnímání vztahu rodič-dítě, ovlivněného v té které době působícími politickými ideologiemi, náboženstvím a kulturou daného území. K významné změně právního vnímání klasické moci nad dítětem došlo v České republice ve 20. století, kdy se změnila nejen podstata, ale i názvosloví. Centrum pozornosti se postupně posouvalo od rodiče k dítěti a jeho chápání jako svébytného aktivního subjektu, k němuž je třeba přistupovat se zvláštní odpovědností, nikoli jako k objektu vůle jiného (rodičů, či státu).³⁶ Původní označení otcovská moc (§ 147 a n. císařského patentu č. 964/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský), rodičovská moc (§ 52 zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném), práva a povinnosti rodičů či rodičovská zodpovědnost (§ 31 a n. zákona č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „ZOR“)) tak bylo nahrazeno pojmem rodičovská odpovědnost.³⁷

Obsahem rodičovské zodpovědnosti dle ZOR byla: (a) výchova v nejširším slova smyslu, (b) zastupování a (c) správa jmění nezletilého dítěte.³⁸ Nezletilý rodič se mohl u soudu domáhat přiznání částečné rodičovské zodpovědnosti ve věci osobní péče o dítě (§ 34 odst. 4 ZOR) a měl právo dát souhlas k osvojení dítěte (§ 67 odst. 2 ZOR). Soudu byla naopak dána povinnost zkoumat nezájem nezletilých rodičů o dítě (§ 68 odst. 2 ZOR). Právní úprava byla však stále nedostatečná např. v otázce práva rodiče omezeného či zcela zbaveného způsobilosti k právním úkonům stýkat se s dítětem, či s tímto související úprava procesu osvojení.³⁹ Dalším významným impulsem byla ratifikace Úmluvy o právech dítěte (dále jen „ÚPD“) a s tím spojená změna tuzemské legislativy.⁴⁰

Platná právní úprava vzájemných práv a povinností rodičů a dětí je zakotvena v OZ. Na rozdíl od zrušené právní úpravy již rodinně právní pravidla nestojí mimo občanský zákoník, ale jsou začleněna (obdobně jako tomu bylo v ABGB) do soukromoprávního kodexu. Při tvorbě občanského zákoníku byly, pokud jde o rodinné právo, vedle pravidel obsažených v ÚPD, vzaty

³⁶ ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. str. 33. ISBN 978-80-7502-179-3.

³⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. str. 19. ISBN 978-80-7502-179-3.

³⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 558 s.

³⁹ HADERKA, J. *Rodičovská zodpovědnost a související otázky od účinnosti zákona č. 91/1998 Sb.* Právní praxe, 1998, č. 8, str. 491.

⁴⁰ v českém právním řádu jako sdělení č. 104/1991 Sb., sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte

v úvahu některé právní normy některých civilních kodexů evropských států, jakož i Children Act pro Anglii a Wales. Na některých místech byla zohledněna i judikatura Evropského soudu pro lidská práva, nařízení Rady Evropy a Principy CEFL II.⁴¹ Shodně s doporučením Rady Evropy č. R (84) 4 o rodičovské odpovědnosti byl rovněž od počátku tvorby návrhu OZ pojem rodičovská odpovědnost chápán jako: „...soubor povinností a oprávnění, která směřují k zajištění morálního a materiálního prospěchu dítěte, zejména péčí o osobu dítěte (tzv. výchova), zachováním (ochraňováním) osobního vztahu (osobního styku) s ním a zajištěním jeho vzdělání, jeho právního zastoupení, správy jeho jmění a jeho výživy.“⁴²

2.2 RODIČOVSKÁ ODPOVĚDNOST V OBČANSKÉM ZÁKONÍKU

Rodičovská odpovědnost koncepčně spadá do části druhé OZ – Rodinné právo, hlavy II – Příbuzenství a Švagrovství, dílu 2 – Poměry mezi rodiči a dítětem, oddílu 3 – Rodiče a dítě, pododdílu 3 – Rodičovská odpovědnost. Konkrétně se tak jedná o ustanovení §§ 865–909 OZ. Jedná se o práva kogentní, působící *erga omnes*, tj. proti všem. Právní účinky rodičovství se tedy projevují vůči komukoli, nejenom mezi konkrétními rodiči a dítětem navzájem, rodiče proto mohou např. žádat od každého, kdo jejich dítě bezdůvodně zadržuje, aby jim dítě předal. Charakter těchto práv a povinností je dlouhodobý, nelze je vyčerpat jednorázovým jednáním.⁴³ Právní postavení dětí narozených v manželství a mimo ně je stejné (čl. 32 odst. 3 LZPS).

Obsahově jde o legální příkaz k náležité rodičovské péči o dítě v souladu s jeho nejlepším zájmem, a to jak ve sféře osobní, tak majetkové, s cílem vytvořit bezpečný a stabilní prostor pro jeho vývoj. Náležitou péčí rodiče se rozumí nejen péče o osobu dítěte, o jeho výchovu a vzdělání, ale také péče řádného hospodáře při správě jmění dítěte. Smyslem institutu rodičovské odpovědnosti je ochránit dítě, které doposud není schopno si zcela obstarávat své záležitosti a rozhodovat o svých zájmech. Dle § 858 OZ: „rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem,

⁴¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. § 858 Rodičovská odpovědnost. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 730. ISBN: 978-80-7400-795-8

⁴² ELIÁŠ, Karel, ZUKLÍNOVÁ Michaela. *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva*. Praha: Linde, 2001, str. 172. ISBN 80-7201-303-0.

⁴³ ŠMÍD, Ondřej. § 858 Rodičovská odpovědnost. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 816, marg. č. 3. ISBN 978-80-7400-503-9.

v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění“.

Rodičovská odpovědnost je pouze jednou z několika skupin práv a povinností rodičů vůči dítěti. Mimo rodičovskou odpovědnost samostatně stojí další:

- a) práva statusová (tj. práva týkající se právního postavení osoby odrážející příbuzenský vztah rodičů a dítěte, mj. právo na určení jména a příjmení dítěte (§ 860–864 OZ), právo dát souhlas k osvojení dítěte, právo prohlásit otcovství k dítěti, případně právo dát souhlas k umělému oplodnění ženy),
- b) práva spojená s osobností dítěte (tj. práva chránící zejména lidský život, zdraví, svobodu, čest, důstojnost či soukromí dítěte),
- c) práva osobní povahy (tj. především právo rodičů usměrňovat dítě výchovnými opatřeními (§ 857 OZ) či vzájemná pomoc, podpora a ohled na svou důstojnost (§ 883 OZ), u těchto práv však chybí sankce, a tak i možnost vynutitelnosti jejich plnění),
- d) vyživovací povinnost (tj. vyživovací povinnost rodičů a tomu odpovídající právo dítěte na výživné k zajištění jeho životních potřeb, jejich trvání nezávisí na nabytí zletilosti ani svéprávnosti dítěte (§ 859 OZ), avšak na schopnosti dítěte samo se živit (§ 911 OZ))^{44,45}

2.3 ZÁSAHY DO VZTAHŮ RODIČŮ A DĚTÍ

Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů, děti mají tomu odpovídající právo na rodičovskou výchovu a péči. Přistoupí-li soud k intervenci do vztahu rodiče a dítěte, může tak učinit buď výchovným opatřením bez změny postavení rodičů a dětí (§ 925 OZ), či až zásahem do rodičovské odpovědnosti dle § 869 až 871 OZ. Práva rodičů mohou být změněna a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona (čl. 32 odst. 4 LZPS). Obecně platí, že každý rodič je nositelem rodičovské odpovědnosti, pokud jí není zbaven (§ 865 ve spojení s § 871 OZ). Skutečnost, že je rodič nositelem rodičovské odpovědnosti však sama o sobě neznamená, že je to on, kdo ji také vykonává. Rodič má a vykonává rodičovskou odpovědnost od okamžiku narození dítěte do dne, kdy dítě nabude plné svéprávnosti (§ 856 ve spojení s § 858 OZ). Rodičovskou odpovědnost vykonávají rodiče

⁴⁴ POLIŠENSKÁ, Petra, FEBEROVÁ, Radka, STUHLÍK, Zdeněk. *Rodinné právo – právní postavení dítěte*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. str. 154. ISBN 978-80-7598-442-5.

⁴⁵ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné: Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. str. 109. ISBN 978-80-7478-937-3.

ve vzájemné shodě, způsobem a v míře odpovídající stupni vývoje dítěte (§ 880 odst. 1 OZ). Náleží každému z rodičů stejně, a to nehledě na věk nebo rozsah svéprávnosti rodiče (§ 865 odst. 2 ve spojení s § 868 OZ). U rodičů nezletilých a rodičů ne zcela svéprávných dochází k omezení rozsahu výkonu rodičovské odpovědnosti či jeho částečnému pozastavení, a to vždy s ohledem na věk či duševní poruchu rodiče.⁴⁶ Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud (§ 858 OZ). Změní-li je, musí rovněž vždy výslovně stanovit rozsah povinností a práv osoby, jíž dítě svěřuje, a to i ve vztahu k zákonnému zástupci dítěte.

2.3.1 SOUDNÍ INTERVENCE

Důvodem soudního zásahu do rodičovské odpovědnosti je vždy zajištění potřebné právní ochrany v situacích, kdy se jí dítěti ze strany rodičů nedostává, či zde dochází k excesům. Jednotlivé druhy zásahů se přitom odlišují konkrétními důvody, intenzitou a jejich účelem, přičemž cílem je vždy co nejlépe reflektovat situaci v dané rodině a zásah jí přizpůsobit. Může dojít k:

- a) Omezení rodičovské odpovědnosti nebo jejího výkonu: K omezení rodičovské odpovědnosti nebo jejího výkonu dochází z důvodů neplnění podmínek jejího řádného výkonu a subjektivních problémů na straně rodiče (§ 870 OZ). K omezení jejího výkonu bude přistoupeno, pakliže je omezována povinnost či právo, které je třeba opakovaně vykonávat. V případě omezení části rodičovské odpovědnosti přestane být v daném rozsahu rodič jejím nositelem.⁴⁷ K omezení rodičovské odpovědnosti či jejího výkonu nedochází pouze rozhodnutím soudu, ale může tak být učiněno rovněž fakticky (např. v případě svěření dítěte do péče jednoho rodiče dojde u druhého rodiče k omezení výkonu rodičovské odpovědnosti v rozsahu jeho každodenní péče o dítě) či na základě zákona (§ 901 OZ). Pro oblast, kde došlo k omezení rodičovské odpovědnosti či jejího výkonu soud dítěti jmenuje opatrovníka (§ 870, § 943 OZ).
- b) Pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti: K pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti soud přistoupí v případě existence objektivních překážek jejího výkonu na straně rodiče (§ 869 OZ).⁴⁸ Na rozdíl od omezení a zbavení nejde o sankci, nýbrž o pomoc z důvodu časově ohraničené objektivní nemožnosti rodiče se o dítě starat

⁴⁶ WESTPHALOVÁ, Lenka. *K rodičovské odpovědnosti a hmotněprávním aspektům zastoupení dítěte*. Acta Iuridica Olomucensia č. 2/2019. str. 86-99.

⁴⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana. a kol. *Občanský zákoník: komentář, II. Rodinné právo (§ 655-975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. str. 873. ISBN 978-80-7400-795-8.

⁴⁸ Kromě rozhodnutí soud může k pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti dojít rovněž na základě zákona (dle § 825 po uplynutí 3 měsíců ode dne, kdy byl dán souhlas k osvojení dítěte, a § 868 OZ v případě nezletilého rodiče, který dříve přiznáním svéprávnosti nebo uzavřením manželství nenabyl plné svéprávnosti a rodiče se svéprávností omezenou v oblasti rodičovské odpovědnosti).

(např. kvůli hospitalizaci v nemocnici, dlouhodobého pobytu v zahraničí či výkonu trestu odnětí svobody).⁴⁹ Je-li výkon rodičovské odpovědnosti obou rodičů pozastaven, jmenuje soud dítěti poručníka, kterému náleží povinnosti a práva rodičů nebo jejich výkon místo rodičů (§ 878 odst. 2, § 928 odst. 1 OZ).

- c) Zbavení rodičovské odpovědnosti: V případech zneužití rodičovské odpovědnosti nebo jejího výkonu, jejího závažného zanedbání (§ 871 odst. 1 OZ) či vazby na trestnou činnost rodiče (§ 871 odst. 2 OZ) může soud rovněž rozhodnout, že rodiče rodičovské odpovědnosti zcela zbavuje. Závažným zanedbáváním se rozumí především dlouhodobé neplnění rodičovských práv a povinností, trvalé ponechání dítěte ve výchovném zařízení spolu s neproječováním zájmu o ně beze snahy je převzít do rodinné výchovy, nemorální způsob života rodičů nebo soustavné neplnění vyživovací povinnosti k dítěti.⁵⁰ Zanedbávání či zneužití rodičovské odpovědnosti musí dosahovat takové intenzity, že je její zbavení jediným možným prostředkem obrany dítěte, nepostačí exces ojedinělý.⁵¹ Ke zbavení rodičovské odpovědnosti nedojde, pakliže je její zanedbávání objektivně způsobeno postojem druhého rodiče.⁵² V případě trestné činnosti musí být tato spáchána úmyslně proti dítěti, trestně neodpovědné dítě použito k jejímu spáchání, nebo musí být rodič spolupachatel, návodce, pomocník či organizátor trestného činu spáchaného jeho dítětem (§ 871 odst. 2 OZ). Jedná se o nejzávažnější zásah do vztahu mezi rodičem a dítětem, a výjimečným řešením *ultima ratio*.⁵³ Při zbavení rodičovské odpovědnosti nezůstává rodiči žádná z jejích složek, a to ani právo se s dítětem osobně stýkat, nerozhodne-li soud jinak (§ 872 OZ). Soud může nad to rozhodnout, že rodiče zbavuje i dalších práv a povinností stanovených v § 856 OZ, především práva dát souhlas s osvojením dítěte (§ 873 OZ). Není-li ve vztahu k dítěti nikdo, kdo by měl rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, jmenuje soud dítěti poručníka, kterému náleží povinnosti a práva rodičů nebo jejich výkon na místě rodičů (§ 878 odst. 2, § 871 odst. 1 a § 921 odst. 1 OZ).

Žádný ze zásahů nemá vliv na trvání vyživovací povinnosti rodiče (§ 869 odst. 2, § 874 OZ). V souladu se zněním čl. 3 ÚPD jsou pro rozhodnutí soudu týkající se rozsahu rodičovské

⁴⁹ DZ § 870 – § 874 OZ

⁵⁰ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 3. 1. 1976, sp. zn. Cpjn 41/76

⁵¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2011, sp. zn. 30 Cdo 3522/2009

⁵² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 8. 2009, sp. zn. 30 Cdo 1721/2009

⁵³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2021, sp. zn. 21 Cdo 3909/2010. Dále též HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník: komentář, II. Rodinné právo (§ 655-975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. str. 823. ISBN 978-80-7400-795-8.

odpovědnosti nebo způsobu či rozsahu, v jakém ji rodiče mají vykonávat, vždy určující zájmy dítěte (§ 866 OZ). Z tohoto důvodu autorka práce zcela nesouhlasí s tvrzením uvedeným v důvodové zprávě k ustanovením § 870 - § 874 OZ, že účelem omezení rodičovské odpovědnosti, omezení jejího výkonu či jejího zbavení je sankce pro rodiče. Výchozím kritériem pro tato rozhodnutí má být dle zmíněného čl. 3 ÚPD i § 866 OZ zájem dítěte a jeho ochrana. Opatření soudu by tak vždy měla cílit na zachování práv, zájmů a prospěchu dítěte, být co nejméně restriktivní a uplatněná tak, aby umožnila zachování rodinného života a kontaktu mezi rodiči a dítětem. Pokud je to možné, měla by podnítit řádné plnění práv a povinností rodičů vůči dítěti.⁵⁴ Jakákoli péče o dítě jiná než primárně rodinná, která jako taková požívá zvláštní ochrany, by měla být vždy ospravedlnitelná legitimním cílem a zásah do ní být adekvátní okolnostem. Pominou-li překážky, pro které nejsou rodiče schopni o dítě pečovat, má jejich péče přednost před péčí náhradní.⁵⁵ Sankční účinek pro rodiče je tudíž toliko důsledkem takového rozhodnutí, nikoli jeho účelem.⁵⁶

TŘETÍ OSOBY OPRAVNĚNÉ ZE ZÁSAHU DO ODPOVĚDNOSTI ZA DÍTĚ

Při zásahu do rodičovské odpovědnosti nedejde v daném rozsahu k jejímu vyprázdňení, ale jednotlivé dílčí složky přejdou na základě soudního rozhodnutí na soudem určenou osobu. První kategorií situací, kdy se dítě dostává do péče třetích osob, které za ně místo rodiče ve stanoveném rozsahu odpovídají, je náhradní péče. V rámci náhradní péče o dítě je nutno rozlišovat péči právní, tj. péči o právní záležitosti dítěte, a péči faktickou, tj. péči o jeho osobu.

Právní péče o dítě:

- a) Poručenství, včetně tzv. veřejného poručenství: Poručníkem je osoba náhradně pečující o dítě v případech, kdy je to z důvodu absence této péče ze strany rodičů nutné pro jeho právní ochranu (§ 928 a n. OZ). Poručník není nositelem rodičovské odpovědnosti, ale v daném rozsahu toliko jejím vykonavatelem, svědčí mu méně práv než rodiči, avšak rovněž jiné povinnosti spojené s veřejnou kontrolou výkonu funkce. Na rozdíl od opatrovníka, kterému náleží především ten výkon práv a povinností rodiče, u kterých hrozí střet zájmů rodiče a dítěte, poručník dítě nejen zastupuje, ale vykonává i další práva a povinnosti patřící do rodičovské odpovědnosti. Především jde o správu majetku, výchovu

⁵⁴ SEDLÁČEK, Miroslav, STŘELEČEK, Tomáš a kol. *Povinnost a odpovědnost v civilním právu hmotném a procesním. Speciální problémy*. Wolters Kluwer. 2022. str. 92-93. ISBN 978-80-7676-244-2.

⁵⁵ Rozsudek ESLP ze dne 26. 2. 2002 ve věci Kutzner v. Německo, č. 46544/99

⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. 30 Cdo 4366/2011

a péči o vzdělání dítěte. Není-li určeno jinak, vykonává poručník všechna práva a povinnosti jako rodič (§ 928 odst. 2 OZ). Primárním účelem působení poručníka je péče o právní záležitosti dítěte. Ač je to žádoucí, není nezbytné, aby o dítě rovněž osobně pečoval (§ 939 OZ), tím se liší od pěstouna (§ 966 odst. 1 OZ). Pokud je nutné zabezpečit záležitosti dítěte které nesnesou odkladu, vykonává funkci poručníka do jmenování konkrétní osoby orgán sociálně právní ochrany dětí, a to jako tzv. veřejný poručník (§ 929 OZ). Rozhodování nad rámec běžných záležitostí je podmíněno soudním schválením (§ 934 OZ). Poručník odpovídá za řádné plnění své funkce a podléhá stálému dozoru soudu, k jednání poručníka bez potřebného souhlasu se nepřihlíží (§ 933 odst. 1 OZ).

- b) Opatrovnictví: Opatrovník je osobou naplňující práva dítěte a náhradně pečující o jeho hmotněprávní či procesní zájmy (§ 475 OZ). Důvody jmenování opatrovníka jsou především hrozící střet zájmů, nedostatečné hájení zájmů dítěte, nebo je-li toho v zájmu dítěte zapotřebí z jiného důvod (§ 943 OZ). Úkolem opatrovníka je hájení (objektivně) nejlepšího zájmu dítěte v konkrétní záležitosti, neboť další ochrana dítěte je zabezpečena.⁵⁷ Rozsah práv a povinností opatrovníka závisí na specifikaci záležitosti, pro kterou byl ustanoven (§ 945 OZ). Opatrovníkovi nenáleží faktická péče o osobu dítěte (§ 943 OZ *a contrario*), není to zákonný zástupce dítěte.⁵⁸ Opatrovník dítěti odpovídá za řádné plnění funkce, tedy ochranu jeho zájmů a naplňování jeho práv (457 OZ, 3022 odst. 1 OZ).⁵⁹

Faktická péče o dítě:

- a) Pěstounství: Pěstounství je institutem náhradní rodinné péče dle § 958 a n. OZ. Nastupuje v případě, kdy rodič ani případný poručník nejsou schopni, byť ze subjektivních důvodů, vykonávat osobní faktickou péči o dítě (§ 958 odst. 1 OZ). Nejedná se o zákonného zástupce dítěte, nositeli rodičovské odpovědnosti zůstávají rodiče, v případě jejich zbavení rodičovské odpovědnosti poručník. Výkon rodičovské odpovědnosti je však v rozsahu

⁵⁷ viz bod 105 důvodové zprávy k Pokynům Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem, přijaté Výborem ministrů Rady Evropy dne 17. listopadu 2010, Nález Ústavního soud ze dne 19. 2. 2014, sp. zn. I. ÚS 3304/13

⁵⁸ Zákonnými zástupci nezletilého se rozumí rodiče dítěte, není-li jich, tak případný poručník (nad rámec situace, kdy je poručníkem jmenována určitá osoba, může být role poručníka přenesena rovněž na tzv. veřejného poručníka, orgán sociálně právní ochrany dětí, jehož zástupčí oprávnění vzniká přímo na základě zákona (§ 929 OZ)). Zákonní zástupci dítě zastupují hmotněprávně i procesně, ve všech jednáních týkajících se osobního stavu dítěte (jako je volba vzdělání, zastupování při rozhodování o poskytování zdravotních služeb apod.), tak v otázkách majetkových. Srov. DVORÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.* aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. str. 319. ISBN 978-80-7552-187-3.

⁵⁹ Zákonný zástupce naopak chrání rovněž názory (subjektivní) dítěte, z tohoto důvodu je obecně varováno před kumulací těchto rolí.

potřebném pro výkon práv a povinností pěstouna omezen v jeho prospěch (966 odst. 2 OZ). Konkrétně se jedná o rozhodování a zastupování dítěte v jeho běžných záležitostech a správu jeho jmění. Rozhodování o podstatných záležitostech, jako je např. souhlas s poskytováním invazivních zdravotních služeb, stále náleží zákonným zástupcům dítěte. Pěstouni mají povinnost po dobu péče udržovat a rozvíjet sounáležitost a vztah dítěte s osobami blízkými a informovat rodiče o všech relevantních záležitostech (§ 967, § 966 odst. 2 OZ). Nad tento rámec disponuje pěstoun právy a povinnostmi dle zákona o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění (dále též jen „ZSPOD“) (§ 47a ZSPOD), jako např. právo na zprostředkování terapeutické, psychologické, nebo jiné odborné pomoci. Jiný rozsah odpovědnosti může stanovit soud. Péče pěstouna má vždy přednost před péčí ústavní. V rámci pěstounské péče se nijak nemění osobní status dítěte, na péči je třeba hledět pouze jako na dočasnou, a to ať už krátkodobou, či dlouhodobou. Odpovědnost pěstouna za péči o dítě je omezena na dobu jejího trvání, zaniká nejpozději, nabude-li dítě plné svéprávnosti, jinak jeho zletilostí (§ 970 OZ).

- b) Svěření do péče jiné osoby: Svěření do péče jiné osoby se svým smyslem i obsahem velmi podobá pěstounství (§ 955 OZ). Na rozdíl od něj se však jedná o institut čistě krátkodobý,⁶⁰ rovněž preferovaný před péčí ústavní (§ 953 odst. 2 OZ). Svěřením dítěte do péče jiné osoby nedochází k zániku vazeb s jeho rodiči. V praxi je dítě takto nejčastěji svěreno do péče osoby příbuzné nebo dítěti blízké, které jsou preferovány před jinou osobou (§ 954 odst. 2 OZ). Svěření do péče jiné osoby musí být vždy v souladu se zájmy dítěte, zákon zde nevyžaduje souhlas rodiče (§ 953 odst. 1 OZ). Odlišně od ostatních forem náhradní péče v tomto případě není základní rozsah práv a povinností určen na základě výslovného ustanovení zákona, stanoví je soud (§ 955 OZ). Pakliže to není s ohledem na specifika případu nutné, použijí se obdobně ustanovení o pěstounství (§ 955 věta druhá OZ).
- c) Ústavní péče: Ústavní péče je náhradní péčí o dítě kolektivního typu. Využívá se subsidiárně, či z důvodu jejího sankčního charakteru, přičemž přednost má vždy péče individuální (§ 958 odst. 2, § 971 OZ). Důvody přistoupení k ní jsou uvedeny v § 971 odst. 1 OZ, přičemž se vždy musí jednat o zásah ospravedlnitelný prospěchem dítěte. Užije se zejména v situacích, kdy dřívější výchovná opatření nevedla ke kýženému výsledku (§ 971 odst. 1 OZ). Nařízení ústavní výchovy má vždy za následek podstatné omezení výkonu rodičovské odpovědnosti a lze ji nařídit nejdéle na dobu tří let, které lze opakovaně prodloužit, ale opět nejdéle na dobu tří let (§ 972 odst. 1 OZ).

⁶⁰ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol.: *Občanské právo hmotné: Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. str. 150. ISBN 978-80-7478-937-3.

- d) Péče v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc: Zvláštní kategorií je dočasné svěřeni dítěte do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc dle § 42 ZSPOD (§ 13a odst. 1 ZSPOD). K tomu dochází především v případě ohrožení příznivého vývoje dítěte a dlouhodobé neovládání jeho výchovy ze strany rodičů, a to nejdéle na tři měsíce.

Tyto třetí osoby na základě soudního rozhodnutí vstupují ve výše uvedeném rozsahu do práv a povinností rodičů dítěte a přebírají na sebe rovněž odpovědnost spojenou s jejich řádným plněním. Porušení povinnosti rodiče, respektive třetí osoby, na kterou je přeneseno, lze demonstrovat např. na příkladu péče o jmění dítěte dle § 896 a n. OZ. Základní povinností zástupce je především spravovat jmění dítěte jako řádný hospodář. Poruší-li v tomto ohledu tuto svou povinnost, je za to dítěti odpovědný a je povinen mu nahradit vzniklou újmu (§ 896 odst. 3 OZ).⁶¹ Tato práce blíže neřeší postavení osvojitele, jelikož tento o dítě pečuje jako rodič, který je přímo sám nositelem rodičovské odpovědnosti (§ 797 OZ, a zejména § 832 OZ).

2.3.2 OPRÁVNĚNÍ RODIČŮ PŘENĚST PRÁVA A POVINNOSTI NA TŘETÍ OSOBU

Dle § 881 věty první OZ není povinnost péče rodičů o dítě absolutní a rodiče mohou dle vlastního uvážení dočasně svěřit péči o dítě a jeho ochranu, výkon jeho výchovy, nebo dohled nad dítětem jiné osobě (a to jak osobě fyzické, tak právnické). Vybraná osoba bude v souladu s vůlí rodičů o dítě pečovat a chránit, případně jej též vychovávat, vzdělávat apod.⁶² Standardně se bude jednat o prarodiče dítěte, chůvu, vychovatele, předškolní či školní zařízení, lyžařskou školu či zájmové kroužky. Ke svěřeni do péče třetí osoby v daném případě dojde na základě smlouvy, byť v mnoha případech uzavřené konkludentně (§ 881 OZ). Její uzavření v zásadě nemá vliv na trvání ani rozsah dílčích práv a povinností rodičů (§ 881 věta druhá OZ) a není nutné její schválení soudem. Rodiče mohou vybraná práva a povinnosti přenést na třetí osobu, ale zároveň se jich smí kdykoli ujmout zpět, doba trvání této dočasné péče o dítě třetí osobou tedy záleží na jejich uvážení.⁶³ Kromě rodičů smí o přenesení práv a povinností spojených s péčí a ochranou dítěte rozhodnout pouze soud.⁶⁴ Orgány sociálně-právní ochrany dětí ani nestátní organizace

⁶¹ V souladu s ust. § 646 OZ neběží v tomto případě mezi zastoupeným a zákonným zástupcem, opatrovancem a opatrovníkem nebo mezi poručencem a poručníkem promlčecí lhůta.

⁶² DZ k § 881 OZ

⁶³ DZ k § 881 OZ

⁶⁴ Právní řád České republiky, na rozdíl od toho francouzského, nemá formálně upraven institut tzv. dobrovolné delegace rodičovské odpovědnosti na třetí osobu. Obsahuje však možnosti, jakými může rodič, bez nutnosti souhlasu soudu, přenést výkon jednotlivých práv spadajících do rodičovské odpovědnosti, a nejenom jich, na třetí osobu. K takovému přenesení odpovědnosti poté dochází na základě smlouvy. Code Civile upravuje dobrovolnou delegaci rodičovské odpovědnosti na třetí osobu či veřejné nebo soukromé zařízení k tomu zřízené v čl. 376–377 odst. 3. Pokud to vyžadují okolnosti případu (jako je např. tíživá životní situace), smí rodič výkon

se zaměřením na péči o dítě toto právo nemají (DZ k § 881 OZ, čl. 32 odst. 4 LZPS).⁶⁵ Pokud dojde k situaci, kdy má jeden z rodičů v úmyslu předat dítě do výchovy jiné osoby a druhý rodič s navrhovaným nesouhlasí, nesmí žádný z nich jednat bez souhlasu druhého. Nedokáží-li se dohodnout, rozhodne v souladu se zájmem dítěte na návrh rodiče soud (§ 877 odst. 1 OZ). V závislosti na věku dítěte je třeba brát v úvahu rovněž názor dítěte (§ 875 odst. 2 OZ).⁶⁶

Ač je k dočasnému svěřeni dítěte rodiči do péče třetí osoby přistupováno na základě smlouvy, neodpovídá tato třetí osoba pouze za její porušení (§ 2913 OZ), ale rovněž za porušení případné povinnosti dané zákonem, jako tomu je např. v případě porušení prevenční povinnosti dle §2900 a n. OZ (§ 2910 OZ)

2.4 ZASTUPOVÁNÍ DÍTĚTE

Do souboru práv a povinností, která jsou zahrnuta do rodičovské odpovědnosti, patří také zastupování dítěte (§ 858 OZ). Rodiče, ledaže došlo k zásahu do jejich rodičovské odpovědnosti, zastupují dítě při těch právních jednáních, k nimž nemá dostatečnou svéprávnost (§ 892 a n. OZ). Svěprávností se přitom rozumí způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem, tedy právně jednat (§ 15 odst. 2 OZ). Dítě má omezenou způsobilost právně jednat jak v oblasti hmotněprávní, tak procesní. V oblasti procesní může souladu s § 20 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění (dále též jen „OSŘ“), může dítě jako účastník samostatně vystupovat pouze v rozsahu své svéprávnosti. Tuto otázku blíže analyzoval Ústavní soud, který stanovil, že: „...fyzická osoba, která nemůže před soudem jednat samostatně, musí být zastoupena svým zákonným zástupcem nebo opatrovníkem.“⁶⁷ Odpověď na otázku, kdo může jednat před soudem samostatně, vyvěrá z hmotného práva; rozhodující je svéprávnost účastníka řízení (dříve způsobilost k právním úkonům).⁶⁸ Svěprávnost se nabývá postupně ve vazbě na rozumovou a volní vyspělost. Plné svéprávnosti se nejčastěji nabývá zletilostí, tj. dovršením věku 18 let, avšak zákon zmiňuje i jiné, pro zvláštní případy stanovené, věkové hranice. Dítě je právně způsobilé k těm jednáním, která jsou svou povahou

rodičovské odpovědnosti dle svého uvážení zcela či částečně delegovat. K právní relevanci takového přenesení odpovědnosti je třeba potvrzení rozhodnutím soudů.

⁶⁵ dále též NOVÁ, Hana. § 881 Právo rodičů svěřit dítě do péče jiné osoby. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 1. Dále též náleží Ústavního soudu vyhlášený pod č. 72/1995 Sb.

⁶⁶ WESTPHALOVÁ, Lenka. § 877 Neshoda rodičů ve významné záležitosti. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 821, marg. č. 1.

⁶⁷ Úkony učiněnými osobami bez procesní způsobilosti v plném rozsahu je soud povinen se zabývat, je-li to v nejlepším zájmu těchto osob (např. Nález Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2014, sp. zn. I. ÚS 3304/13, či Nález Ústavního soudu ze dne 24. 9. 1998, sp. zn. III. ÚS 125/98).

⁶⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2019, sp. zn. II. ÚS 3814/17

přiměřená rozumové a volní vyspělosti nezletilým jeho věku (§ 31 OZ).⁶⁹ Konkrétně se jedná o způsobilost psychickou rozpoznávací a určovací. Jinými slovy schopnost předvídat na základě relevantních okolností charakter zamýšleného jednání, uvědomit si jeho vztah k předpokládanému následku a své jednání tomu přizpůsobit. Na rozdíl od např. německé právní úpravy, neobsahuje ta česká katalog jednání nezletilých dle jejich věku.⁷⁰ Schopnost dítěte samostatně jednat lze v základním schématu rozdělit do následujících skupin:

- a) nezletilé děti, které však jsou již plně svéprávné z důvodu soudního přiznání plné svéprávnosti či v důsledku uzavření manželství – taková osoba jedná samostatně bez nutnosti zástupce a sama rovněž odpovídá za následky svých jednání (§ 30 odst.2 OZ).
- b) nezletilé děti s částečnou svéprávností, které lze dále dělit na :
 - děti, za které jedná výhradně jejich zákonný zástupce – pokud dítě při jednání nebylo řádně zastoupeno, jde o jednání absolutně neplatné (§ 581 OZ ve spojení s § 588 OZ),⁷¹
 - děti jednající se souhlasem zákonného zástupce (§ 32 OZ) – tj. zákonný zástupce může dát dítěti ve shodě se zvyklostmi soukromého života souhlas k určitému právnímu jednání nebo dosažení určitého účelu – dítě je oprávněno v mezích souhlasu samo jednat, pokud to není zákonem zvlášť zakázáno, pro platnost ostatních právních jednání musí být řádně zastoupeno,
 - děti jednající samostatně ve vazbě na svou rozumovou a volní vyspělost (§ 31 a 32 OZ) a pracovněprávní způsobilost (§ 34 a 35 OZ) – v oblastech kde požadované způsobilosti nedosahuje, musí být řádně zastoupeno, dítě nikdy není způsobilé jednat samostatně v těch záležitostech, k nimž by i jeho zákonný zástupce potřeboval přivolení soudu (§ 36 odst. 1 OZ),
 - dítě, které jedná se souhlasem zákonného zástupce a soudu, jde-li o provozování obchodního závodu – dítě se stává způsobilé k jednáním, která jsou s touto činností spojena, u ostatních jednání je opět nutné jeho řádné zastoupení (§ 33 OZ).⁷²

⁶⁹ WESTPHALOVÁ, Lenka. *K rodičovské odpovědnosti a hmotněprávním aspektům zastoupení dítěte*. Acta Iuridica Olomucensia č. 2/2019. str. 86-99.

⁷⁰ Dle §105 odst. 1 BGB je dítě do věku 7 let zcela nespovědné, od 7 do 18 let může dle § 110 BGB samostatně nakládat se svým kapesným, ostatní právní jednání pak činit se souhlasem zákonného zástupce. Pakliže nedojde k udělení souhlasu, je takové právní jednání stíženo sankcí absolutní neplatnosti (výjimkou jsou projevy vůle přinášející výlučně právní výhody).

⁷¹ V případě zastupování dítěte se s ohledem na jeho ochranu neuplatní zásada, že na každé právní jednání je třeba hledět spíše jako na platné, než neplatné (§ 574 OZ). Dodatečné schválení právního jednání dítětem je vyloučeno.

⁷² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Nezletilé dítě a právní jednání*. In: RADVANOVÁ, Senta a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 30, marg. č. 30. ISBN 978-80-7400-578-7.

Dítě může právně zastupovat pouze osoba, která má sama dostatek způsobilosti právně jednat, tedy svéprávný zletilý. Pakliže je rozsah svéprávnosti zástupce omezen, může dítě zastupovat v rozsahu v jakém je sám svéprávný. Platí, že dítě zastupují rodiče společně, jednat však je oprávněn každý z nich (§ 892 odst. 1 OZ). Pokud za dítě vůči třetí osobě (která je v dobré víře) jedná jen jeden z rodičů, má se za to, že tak činil se souhlasem druhého (§ 876 odst. 3 OZ), nedohodnou-li se, rozhodne o tom, který z rodičů dítě při právním jednání zastoupí, soud (§ 893 OZ).⁷³ Kromě výše uvedených situací, kdy je dítě zastoupeno rodičem, poručníkem nebo opatrovníkem, může být dítě zastoupeno rovněž na základě smlouvy (§ 894 OZ). K tomuto zastoupení dojde v případě potřeby odborných znalostí či jiných kvalit jimiž nedisponuje ani zákonný zástupce ani dítě. Zákonný zástupce dítěte, případně dítě samo, proto může s vhodnou osobou uzavřít smlouvu o zastoupení (výjimkou jsou dle § 894 odst. 1 záležitosti osobního stavu). K uzavření smlouvy o zastoupení typicky dochází při využití služeb advokáta, notáře, realitního makléře či např. daňového poradce. Tento odborník poté ve sjednaném rozsahu za dítě jedná. Tím není omezeno postavení zákonného zástupce, nedohodnou-li se zákonný a smluvní zástupce, rozhodne v souladu se zájmy dítěte soud (§ 894 odst. 4 OZ).

Mimo případů, kdy by mohlo dojít k nebezpečí střetu zájmů, nesmí zákonný zástupce nebo opatrovník za dítě právně jednat v záležitostech osobního stavu (§ 894 odst. 1 OZ), záležitostech týkajících se vzniku a zániku manželství, výkonu rodičovských povinností a práv, jakož i pořízení pro případ smrti nebo prohlášení o vydědění a jejich odvolání (§ 458 OZ). Zákonný zástupce rovněž dítě nesmí zastupovat v záležitostech, ke kterým je ze zákona oprávněno pouze dítě, jako je podání žádosti o umělé přerušení těhotenství (§ 4 zákona č. 66/1986 Sb., zákon České národní rady o umělém přerušení těhotenství, v platném znění (dále též jen „zákon ÚPT“))⁷⁴ či závazání se k výkonu práce v případě, že nezletilý dovršil patnáct let (§ 35 OZ). Další případ omezení možnosti zastoupení nastává u jednání, ke kterým zástupce potřebuje přivolení soudu (např. § 877 či § 898 OZ). Rovněž u zastoupení dítěte platí pravidla spojená s překročením

⁷³ Soud bude rozhodovat rovněž v případě, kdy se rodiče nedohodnou na záležitosti, která je pro dítě se zřetelem k jeho zájmům významná (§ 877 odst. 1 OZ).

⁷⁴ U žádosti ženy ve věku do šestnácti let je třeba souhlasu zákonného zástupce, popřípadě toho, jemuž byla svěřena do výchovy (§ 5 vyhlášky č. 77/1986 Sb., vyhláška ministerstva zdravotnictví Československé socialistické republiky, kterou se provádí zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství).

zástupčího oprávnění dle § 440 OZ.^{75,76} Následky překročení zástupčího oprávnění se budou odvíjet od skutečnosti, zda osoba, se kterou zástupce jednal, byla či nebyla v dobré víře. Byla-li osoba, s níž zástupce jednal v dobré víře, má vůči zástupci právo na splnění ujednaného, nebo na náhradu újmy. Není-li splnění ujednaného možné, např. proto, že povinnost byla navázána na osobní vlastnost dítěte, má osoba, s níž zástupce jednal, pouze právo na náhradu újmy.⁷⁷ Pakliže však osoba, s níž zástupce jednal, v dobré víře nebyla, nemá nárok ani na splnění ujednaného ze strany zástupce, ani na náhradu újmy (§ 440 odst. 2 a *contrario*)⁷⁸ a takové jednání je možné označit jako zdánlivé.⁷⁹ Pokud by dítě zastupoval někdo, kdo k tomu vůbec nebyl oprávněn, šlo by o nepřikázané jednatelství. Následky z takového jednání vzniklé by poté šly k tíži osobě, která se takto do záležitostí dítěte vmísila, tj. nepřikázanému jednateli (§ 3006 OZ).

Základní zásadou při zastupování dítěte je posílení jeho nejlepšího zájmu (čl. 18 odst. 1 ÚPD, § 457 OZ). Zásada nejlepšího zájmu je právně ne zcela určitý koncept prostupující rodinné právo,⁸⁰ jejíž interpretace a kritéria závisí na konkrétních kulturních, náboženských a sociálních standardech dané společnosti. Jedná se o konkretizaci zásady ochrany slabší strany vycházející z potřeby zvýšené ochrany dítěte zapříčiněné jeho nízkým věkem, nezralostí či závislostí na jiné osobě. Měla by být klíčovým kritériem ve všech záležitostech týkajících se dítěte. Základními atributy zásady nejlepšího zájmu dítěte jsou zájem na uspokojení základních potřeb dítěte a jeho komfortu v dané situaci, zabezpečení zdárného rozvoje, ochrany a participace.⁸¹ Demonstrativní výčet jednotlivých složek nejlepšího zájmu dítěte je možná nalézt

⁷⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 10. 2022 sp. zn. 31 Cdo 1640/2022 blíže stanoví, že: „...jedná-li zástupce, jehož zájmy jsou ve střetu se zájmy zastoupeného, je tímto jednáním zastoupený vázán vždy, byla-li třetí osoba (s níž zástupce jednal) v dobré víře, že zástupci svědčí zástupčí oprávnění (že mezi zájmy zástupce a zájmy zastoupeného není rozpor, popř. že existující rozpor neomezuje zástupčí oprávnění zástupce). Není-li třetí osoba v dobré víře, není zastoupený jednáním zástupce vázán; může je však v souladu s § 440 o. z. dodatečně schválit (ratihabovat). Nedostatků zástupčího oprávnění zástupce (způsobeného nedovoleným střetem zájmů) se zastoupený dovolá ve smyslu § 437 odst. 2 věty první o. z. tím, že právní jednání bez zbytečného odkladu dodatečně neschválí.“

⁷⁶ KREJČÍ, Pavla. Komentář zákona 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 892 *Garance*. Verlag Dashöfer. 2017. (cit. 10. 12. 2022). Dostupné online z: <<https://www.fulsoft.cz/33/komentar-zakona-89-2012-sb-obcansky-zakonik-892-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4EtvvCojfPIDmnWo4O-Y18zW77vCHzVuANw/>>.

⁷⁷ BRIM, Luboš. § 440 Překročení zástupčího oprávnění a nezmocněné jednatelství. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, str. 1380, marg. č. 16. ISBN 978-80-7400-852-8.

⁷⁸ Dobrá víra je předpokladem osobní vázanosti jednajícího zástupce učiněným jednáním srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 7. 2019 sp. zn. 27 Cdo 4693/2017.

⁷⁹ TINTĚRA, Tomáš. § 440 Překročení zástupčího oprávnění. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, str. 480, marg. č. 2. ISBN 978-80-7400-747-7.

⁸⁰ Dle čl. 3 odst. 1 ÚPD musí být zájem dítěte předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.

⁸¹ Podobné stanovisko zaujímá rovněž anglosaské právo, např. v rozsudku ve věci *Gillick v. West Norfolk a Wisbech Health Authority*, 1986, bylo dovozeno, že rodičovská práva existují pouze pokud je jimi podporován prospěch dítěte. Great Britain. England. Court of Appeal, Civil Division (1984). *Gillick v. West Norfolk and Wisbech Area*

v komentáři k nejlepšímu zájmu dítěte vydaném Výborem OSN pro práva dítěte.⁸² Jde především o zachování rodinného prostředí a vztahů, péči a ochranu bezpečí, právo na nejvyšší dosažitelnou úroveň zdravotního stavu, právo na vzdělání a zajištění procesních záruk. Účelem všech úkonů jak zákonných zástupců dítěte, tak třetích osob nadaných právy a povinnostmi péče o dítě, má být právě posuzování nejlepšího zájmu dítěte a jeho jednotlivých atributů s cílem přiblížit se co možná nejvyšší úrovni jejich stabilně možného dosažení. Pokud zástupci dítěte při naplňování jeho nejlepšího zájmu selhávají, je jejich vůle nahrazena autoritativním rozhodnutím orgánu veřejné moci.⁸³

2.5 VÝCHOVA DÍTĚTE

Práva a povinnosti spojené s výchovou dítěte jsou primárně svěřeny rodičům jako nositelům rodičovské odpovědnosti. Dle ustanovení § 881 OZ nicméně může dojít k jejich smluvnímu přenesení z rodičů na třetí osobu. V praxi se tak na výchově dítěte podílí řada dalších osob a subjektů, a to ať už osob z řad rodiny či osob blízkých, právnických osob zabývajících se péčí o dítě či stát prostřednictvím svých škol a navazujících institucí. Tento stav logicky vyústí v názorovou pluralitu osob podílejících se na výchově dítěte, spočívající především v odlišných morálních a hodnotových postojích, kterou se ve vztahu k výchově dítěte opakovaně zabýval rovněž Evropský soud pro lidská práva (dále též jen „ESLP“). Nejvýznamnější jsou jeho rozhodnutí ve věci přípustnosti fyzického trestání dítěte ve škole proti vůli jeho rodičů,⁸⁴ možnosti výuky náboženství⁸⁵ či sexuální výchovy⁸⁶ jako povinného předmětu.⁸⁷ V souladu s právním názorem prof. Knappa na rozlišování práv přirozených a pozitivních a dle čl. 32 odst. 4 LZPS je právo rodičů na péči o děti a jejich výchovu právem přirozeným, tedy existujícím nezávisle na státu.⁸⁸ Ten je však může v souladu s poslední větou čl. 32 odst. 4 LZPS omezit rozhodnutím soudu na základě zákona. Ač jsou nositeli práva vychovávat dítě primárně jeho rodiče, participuje

Health Authority. The all England law reports, 1985(1), 533–559. (cit. 5. 12. 2022). Dostupné online: <<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/11648530/>>.

⁸² VLÁDA ČR. Výbor OSN pro práva dítěte vydal komentář k nejlepšímu zájmu dítěte. 2013. (cit. 1. 10. 2022). Dostupné online z: <<https://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/aktuality/vybor-osn-pro-prava-ditete-vyval-komentar-k-nejlepsimu-zajmu-ditete-107820/>>.

⁸³ SEDLÁČEK, Miroslav, STŘELEČEK, Tomáš a kol. *Zastoupení. Specifika a kontext*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020. str. 183. ISBN 978-80-7598-867-6.

⁸⁴ Rozsudek ESLP ze dne 25. 2. 1982 ve věci Campbell a Cosans v. Spojené království, č. 7511/76, 7743/76,

⁸⁵ Rozsudek ESLP ze dne 9. 10. 2007 ve věci Hasan a Eylem Zengin v. Turecko, č. 1448/04, Rozsudek ESLP ze dne 29. 6. 2007 ve věci Folgero a další v. Norsko, č. 15472/02

⁸⁶ Rozsudek ESLP ze dne 7. 12. 1976 ve věci Kjeldsen, Busk Madsen a Pedersen v. Dánsko, č. 5095/71; 5920/72; 5926/72

⁸⁷ SCHÖN, Monika. *Výchova dítěte: Právo rodičů v. právo státu*. Dny práva 2011 – Days of Law 2011. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5913-9. (cit. 29. 12. 2022). Dostupné online z: <<http://www.law.muni.cz/content/cs/proceedings/>>.

⁸⁸ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C.H. Beck, 1995, 5. dotisk 1. vydání, str. 14. ISBN: 80-7179-028-1.

na něm z důvodu zakotvení povinné školní docházky (§ 36 zákona č. 561/2004 Sb., školský zákon, v platném znění, dále též jen „ŠKZ“) rovněž škola, respektive stát, a to i za situace, kdy rodič zvolí školu soukromou či tzv. individuální vzdělávání doma (§ 41 odst. 2 ŠKZ).

Nejvyšší správní soud rovněž dovodil, že právo rodičů na výchovu dítěte bez dalšího nevyklučuje výchovné (vzdělávací) působení ostatních subjektů, respektive nepodmiňuje jejich účast na vzdělávání bezvýjimečným souhlasem a vůlí rodičů.⁸⁹ Nejvyšší správní soud v bodě 9 téhož usnesení dále uvedl, že: „z ...povinnosti školní docházky a z ní vyplývající aktivní povinnosti státu vytvořit soustavu vzdělávacích institucí... je nutno dovodit i právo státu podílet se na výchově a vzdělávání jedinců, jež existuje paralelně vedle výchovného působení rodičů. Povinností dětí, potažmo jejich rodičů, je se tomuto vzdělávání podrobit.“ Někteří autoři, jako je například soudkyně Městského soudu v Brně JUDr. Monika Schön, Ph.D., zastávají názor, že se v daném případě jedná o extenzivní výklad narážející na zásadu enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí, zakotvenou čl. 2 odst. 3 Ústavy.⁹⁰ Autorka této práce se k tomuto názoru přiklání a souhlasí s tvrzením, že primárními nositeli práv na výchovu dítěte jsou jeho rodiče a pokud se na výchově dítěte podílí další subjekt, odvozuje své právo participovat na výchově od práva primárního nositele, totiž rodiče. Stát tak nemůže nutit rodiče ke konkrétnímu směru či typu výchovy, přebírá na sebe pouze výchovu rodiči na něj delegovanou a v tomto rozsahu odpovídá za její výkon. Samotná komplexní povinnost dítě vychovávat a odpovědnost za ni však náleží rodičům, v jejich rukách je i výběr typu vzdělávání a školského zařízení.⁹¹ Dojde-li rodič k závěru, že nesouhlasí se způsobem výchovy realizovaným konkrétní školou, má právo školu změnit. I v případě výchovy dítěte se jako esenciální uplatní zásada nejlepšího zájmu dítěte dle čl. 3 odst. 1 ÚPD. Avšak i pokud by orgány veřejné moci došly k závěru, že rodiče svou povinnost dítě vychovávat neplní, je ke zvážení, zda by měla automaticky přejít na školu, a fakticky tak omezit výchovu těch rodičů, kteří tuto povinnost plní řádně. Pokud rodiče nejsou

⁸⁹ Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 30.3.2011, sp. zn. 1 Ao 1/2011

⁹⁰ Dle Schön oprávnění státu (školy) vychovávat děti nevyplývá z žádného zákonného ustanovení, stát má toliko povinnost vytvořit soustavu vzdělávacích institucí. Zákon dle ní zároveň již vůbec nezakládá povinnosti dětí, resp. rodičů, podrobit se ničím neomezené státní výchově. Srov. SCHÖN, M. *Výchova dítěte: Právo rodičů v. právo státu*. Dny práva 2011 – Days of Law 2011. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80- 210-5913-9. (cit. 28. 12. 2022). Dostupné online z: <http://www.law.muni.cz/content/cs/proceedings/>.

⁹¹ Rozsudek ESLP ze dne 7. 12. 1976 ve věci Kjeldsen, Busk Madsen a Pedersen v. Dánsko, č. 5095/71; 5920/72; 5926/72

schopni plnit svou výchovnou roli, měl by stát primárně jejich úsilí podpořit⁹² a zároveň pozitivně působit na překonání problému.⁹³

2.6 PARTICIPAČNÍ PRÁVA DÍTĚTE

Jak bylo již výše uvedeno, obsahem rodičovské odpovědnosti jsou práva a povinnosti, které se vztahují k dítěti. Zatímco rodiče jsou nositeli těchto práv, dítě je aktivním subjektem, ke kterému se tato práva a povinnosti vztahují (např. § 867 a § 875 odst. 2 OZ, § 100 odst. 3 OSŘ, § 8 odst. 2 ZSPOD). Z tohoto důvodu jsou dítěti přiznána participační práva. ÚPD participační práva dítěte zakotvuje především v čl. 5, a to ve vztahu k osobám o dítě pečujícím, a v čl. 12, ve vztahu k dalším osobám a jiným subjektům, včetně orgánů veřejné moci. Obecně je lze rozdělit do čtyř kategorií, a to na: (a) právo být informován, (b) právo vyjádřit svůj názor, (c) právo svým názorem ovlivnit rozhodnutí a (d) ev. právo určit rozhodnutí.⁹⁴ Dítě musí být v důležitých otázkách vhodným způsobem informováno tak, aby mělo možnost si s ohledem na svůj věk a rozumovou a volní vyspělost na věc vytvořit vlastní názor. Dle čl. 12 ÚPD má stát povinnost zabezpečit dítěti, které je schopno utvořit si svůj vlastní názor, možnost svobodně tento názor vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a vyspělosti.⁹⁵ Dle čl. 12 ÚPD zohledňuje postupný rozumový vývoj dítěte a schopnost o sobě samostatně rozhodovat.⁹⁶ Na národní úrovni

⁹² Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 8. 12. 2010, sp. zn. Cpjn 202/2010

⁹³ Rozsudek ESLP ze dne 2. 11. 2004 ve věci Havelka v. Česká republika, č. 76343/01. V případě pana Havelky měla Česká republika pozitivně působit na překonání tíživé sociální situace stěžovatele, který sám pečoval o nezaopatřené děti.

⁹⁴ ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016, str. 74. ISBN 978-80-7502-179-3.

⁹⁵ Překlad ÚPD do češtiny obsahuje řadu významových chyb, které s velkou pravděpodobností vznikly rychlostí překládání. Konkrétně např. zmíněný čl. 12 ÚPD v angličtině zní: „States Parties shall assure to the child who is capable of forming his or her own views the right to express those views freely in all matters affecting the child, the views of the child being given due weight in accordance with the age and maturity of the child“. Sloveso „to form“ bylo do češtiny přeloženo jako „formulovat“. Ustanovení však má dopadat na dítě, které má základní schopnost si vlastní názor samo utvořit, nikoli pouze schopnost jej formulovat. Pro právní relevanci názoru dítěte je především nutné zkoumat informovanost dítěte a jeho schopnost porozumět všem skutečnostem, které je třeba z pohledu jeho prospěchu brát v úvahu, zvažovat jeho potřeby a pocity. Obdobně došlo k nevhodnému překladu ÚPD hojně užívaného slova „welfare“, které bylo přeloženo jako „blaho“, namísto přiléhavějšího „prospěch“. Anglické znění ÚPD lze dohledat např. na webových stránkách UNICEF, Convention on the Rights of the Child. (cit. 12. 11. 2022). Dostupné online z: <<https://www.unicef.org/child-rights-convention/convention-text>>.

⁹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 5. 2012, sp. zn. 30 Cdo 1376/2012. Dle tohoto rozhodnutí je: „...čl. 12 je podmíněn rozumovou schopností dítěte utvořit si vlastní názory, jeho věkem a zralostí. Věk a zralost jsou individuálními skutečnostmi, které se dají zjistit i ověřit. Věk ovšem není hlediskem soběstačným. ... Zralost dítěte, jako psychologická kategorie, předpokládá určitý stupeň porozumění na straně dítěte a jeho schopnost zhodnotit budoucí následky vlastních rozhodnutí nebo rozhodnutí rodičů, zákonných zástupců, blízkých osob nebo státních orgánů v jeho záležitosti. Dítě má právo vyjadřovat svůj názor svobodně, což znamená bez manipulace, vlivu nebo tlaku. Požadavek svobody zahrnuje pozitivní i negativní složku.“ Dále např. Nález

jsou některá participační práva dítěte upravena zejména pokud jde o postavení dítěte v rodině (např. § 875 odst. 2 OZ), ale také pro soudní řízení (zejména § 20 odst. 4 zákona č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, v platném znění (dále též jen „ZŘS“), § 100 odst. 3 OSŘ či § 867 OZ)), správní řízení (§ 29 odst. 4 zákona č. 500/2004 Sb., v platném znění (dále též jen „SŘ“)), a vyjádření při poskytování sociálně-právní ochrany dětí (§ 8 odst. 2, 3 zákona č. 359/1999 Sb. ZSPOD). Rodiče či soud činící takové rozhodnutí nejsou názorem dítěte vázáni, vždy však musí rozhodnout ku prospěchu dítěte a s ohledem na jeho zájmy. Pokud je jejich rozhodnutí v rozporu s dříve vyjádřeným názorem dítěte, musí rozhodnutí náležitě odůvodnit.⁹⁷

Zákon předem počítá s tím, že každé dítě se vyvíjí odlišně a tím je ovlivněna i jeho schopnost vytvářet si na základě relevantních informací vlastní názor a chápat jeho následky. Tuto skutečnost je dle zákonodárce třeba reflektovat, přičemž obecným ukazatelem rozumové vyspělosti dítěte je jeho věk. Ustanovení § 867 odst. 2 OZ v této souvislosti stanovuje domněnku, že dítě ve věku dvanácti let již zpravidla bývá schopné komplexně posoudit nastalou situaci, vytvořit si vlastní názor, a ten komunikovat a odhadnout následky. Proto platí vyvratitelná právní domněnka, že dítě starší dvanácti let je schopné se bez omezení zapojit do rozhodování o něm, není-li prokázán opak. Pokud soud dojde k názoru, že dítě starší dvanácti let doposud takové schopnosti nemá, vyslechne místo něj jinou osobu, která bude zájmy dítěte hájit. Tato osoba by měla být dostatečně seznámena s celou situací a pozicí dítěte v ní. Zájmy této osoby zároveň nikdy nesmí být v rozporu s nejlepším zájmem tohoto dítěte.⁹⁸

Ústavního soudu ze dne 4. 11. 2015, sp. zn. IV. ÚS 3900/14, Nález Ústavního soudu ze dne 16. 6. 2015, sp. zn. II. ÚS 2943/14.

⁹⁷ Rozbor čl. 12 ÚPD dle KAPITÁN, Zdeněk. Participační práva dětí v praxi českého systému právní ochrany dětí, zejména justice. In: JÍLEK, Dalibor, ČECHOVA, Irena (eds.) *Společnost přátelská k dětem v obtížích*. Brno: Česko-britská o.p.s., 2016, str. 81-83.

⁹⁸ WESTPHALOVÁ, Lenka. § 867 Zjištění názoru nezletilého dítěte. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 792, marg. č. 6.

3 ODPOVĚDNOST ZA ÚJMU

3.1 PŘEDPOKLADY VZNIKU POVINNOSTI NAHRADIT ÚJMU

Pouze skutečnost, že vznikla újma, bez dalšího nestačí k založení povinnosti jakékoli osoby tuto újmu nahradit. Předpoklady vzniku povinnosti k náhradě újmy jsou: (a) porušení právní povinnosti, (b) vznik újmy, (c) příčinná souvislost mezi porušením povinnosti a vzniklou újmu a (d) zavinění. Porušením právní povinnosti se rozumí protiprávní jednání způsobené komisivně, tj. konáním, či omisivně, tj. opomenutím, které je v rozporu s objektivním právem. Porušit lze povinnost danou zákonem (§ 2910 OZ), smlouvou (§ 2913 OZ), či může dojít k porušení dobrých mravů (§ 2909 OZ). Za porušení dobrých mravů judikatura označuje jednání, které, ač není protiprávní, naplňuje znaky nemravného jednání.⁹⁹ Užije se subsidiárně.¹⁰⁰ Ve vztahu k předmětu této práce se toto ustanovení uplatní např. v případě zákazu osvojení, kdy může dojít k rozporu s dobrými mravy, je-li osvojení motivováno například zastřením sňatku získáním občanství (§ 846 OZ).¹⁰¹ Protiprávnost jednání osoby bude scházet v případě existence některé z okolností vylučujících protiprávnost, v daném případě se může jednat zejména o nutnou obranu a krajní nouzi (§ 2905, 2906 OZ).

Druhým předpokladem vzniku odpovědnosti je existence újmy. Újmou se rozumí újma majetková (tj. škoda) a nemajetková.¹⁰² Není-li povinnost nahradit nemajetkovou újmu výslovně sjednána, je škůdce povinen ji nahradit pouze tehdy, pokud tak zvlášť stanoví zákon (§ 2894 odst. 2 OZ). Mezi porušením právní povinnosti a vzniklou újmu musí existovat příčinná souvislost (kauzální nexus). Pro naplnění příčinné souvislosti spolu protiprávní jednání a újma musí být ve vztahu právně relevantní příčiny a následku. Otázka příčinné souvislosti je přitom otázkou skutkovou, nikoliv právní.¹⁰³ Právní posouzení příčinné souvislosti spočívá především v označení těch skutkových okolností, mezi kterými má být tento vztah skutkově posuzován.¹⁰⁴ Ve sporných

⁹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 12. 2016, sp. zn. 25 Cdo 2829/2016

¹⁰⁰ Nelze-li povinnost nahradit újmu dovodit na základě zvláštních ustanovení § 2920 a n. OZ, ani na základě § 2910, v případech současného porušení dobrých mravů i zákona, ani § 2913 OZ, v případech současného porušení dobrých mravů a smlouvy, blíže PAŠEK, Martin. § 2909 Porušení dobrých mravů. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 1.

¹⁰¹ KORNEL, Martin. § 846 Soulad s dobrými mravy. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 696, marg. č. 3. ISBN 978-80-7400-795-8.

¹⁰² Nemajetková újma znamená jakoukoli újmu, kterou nedošlo k poškozením majetku. Především jde o poškození života a zdraví, soukromí či cti osoby.

¹⁰³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2014, sp. zn. 25 Cdo 1212/2013

¹⁰⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 11. 2007, sp. zn. 25 Cdo 3334/2006

případech je osobou oprávněnou otázku příčinné souvislosti posoudit znalec.¹⁰⁵ Zaviněním se rozumí subjektivní vztah odrážející psychický stav škůdce k jím způsobené újmě. Dle přítomnosti vůle, vědomí nebo nedbalosti se rozlišuje zavinění ve formě úmyslu (přímého, nepřímého) a nedbalosti (vědomé, nevědomé). Se zaviněním rovněž souvisí dělení odpovědnosti na odpovědnost subjektivní a objektivní. U subjektivní odpovědnosti je třeba zavinění v některé z výše uvedených forem prokázat. Prokáže-li se, že subjekt vznik újmy nezavinil, může dojít k jeho vyvinění (exkulpací). U odpovědnosti objektivní osoba odpovídá za samotný škodlivý následek, její zavinění není vyžadováno. Chce-li se této odpovědnosti zprostit, musí prokázat, že jí ve splnění povinnosti zabránila mimořádná nepředvídatelná překážka vzniklá nezávisle na její vůli (možnost zproštění se odpovědnosti, tzv. liberace). To neplatí, jde-li o překážku vzniklou z jejích osobních poměrů, o překážku, která vznikla až v době prodlení s plněním, nebo je-li osoba povinna překážku dle smlouvy překonat (§ 2913 odst. 2 OZ). V případě porušení zákonné povinnosti je presumováno zavinění ve formě nedbalosti (§ 2911 OZ).

3.2 PŘEDCHÁZENÍ VZNIKU ÚJMY A JEJÍ MINIMALIZACE

Ve společnosti panuje obecné přesvědčení, že pokud je to jen trochu možné, nemělo by ke vzniku újmy vůbec dojít. Toto přesvědčení svůj zákonný odraz nalézá v § 2900 a n. OZ, přičemž základním ustanovením zakládajícím prevenční povinnost je § 2900 OZ. Ten přímo stanoví, že: „vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, je každý povinen počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného.“ Jedná se o vyjádření zásady nikomu neškodit, *neminem laedere*, která dopadá na každého, tedy i na dítě. Povinnost předcházet nedůvodné újmě zahrnuje jak prevenci újmy majetkové, tak újmy nemajetkové.¹⁰⁶ S ohledem na dikci ustanovení zákon nepostihuje újmu, kterou osoba způsobí sama sobě, nýbrž pouze újmu způsobenou osobě jiné. Ustanovení § 2900 OZ dopadá na aktivní konání osob, nikoli na újmu způsobenou opomenutím. Omisivní jednání je postižitelné dle § 2901 OZ, který blíže upravuje tzv. zakročovací povinnost, která je vůči obecné prevenční povinnosti založené § 2900 OZ subsidiární.¹⁰⁷ Zakročovací (též garanční) povinnost prevenci dále rozšiřuje o zákonný příkaz aktivního konání, jehož smyslem je provést taková opatření, aby nedošlo k hrozící újmě jiného, či přinejmenším snížit její rozsah.¹⁰⁸ Na rozdíl

¹⁰⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 2011, sp. zn. 25 Cdo 2180/2010

¹⁰⁶ V souladu se zásadou, že nikomu neškodí ten, kdo užívá svého práva, *neminem laedit, qui suo iure utitur*, nepředstavuje výkon oprávněných práv porušení obecné prevenční povinnosti. Výkon těchto práv automaticky nevede k povinnosti nahradit vzniklou újmu.

¹⁰⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 6. 2020, sp. zn. 25 Cdo 3108/2019

¹⁰⁸ PAŠEK, Martin. § 2901. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 1.

od obecné prevenční povinnosti je jí vázán pouze: (a) ten, kdo vytvořil nebezpečnou situaci, (b) ten, kdo má nad takovou nebezpečnou situací kontrolu, (c) ten, koho k zakročení zavazuje povaha vztahu mezi konkrétními osobami, a (d) ten, kdo může podle svých možností a schopností snadno odvrátit újmu, o níž ví nebo musí vědět, že hrozící závažností zjevně převyšuje, co je třeba k zákroku vynaložit (§ 2901 OZ). Zakročovací povinnost se projevuje např. viditelným označením nezakryté jámy, posypem kluzkého povrchu nebo uhašením vzniklého požáru.¹⁰⁹ Ve vztahu k tématu této práce je významná především zakročovací povinnost osoby, u níž to odůvodňuje povaha poměru mezi osobami. Třetí z prevenčních povinností je povinnost oznamovací neboli notifikační (§ 2902 OZ). Osoba, která porušila právní povinnost, nebo která může a má vědět, že se tak stane, je povinna o tom bez zbytečného odkladu informovat potenciálního poškozeného a upozornit jej na možné následky. Včasné učinění oznámení zakládá liberační důvod, kterým se škůdce může v rozsahu, ve kterém mohl poškozený po učinění oznámení škodě zabránit, zprostit povinnosti k náhradě vzniklé újmy. Pokud má osoba zároveň povinnost garanční, nezbavuje ji oznámení povinnosti zásahu.¹¹⁰

Jako příklad z judikatury lze uvést rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 4536/2018, kdy se soud zabýval otázkou odpovědnosti ženy stížené duševní poruchou, která nesplnila povinnost obecné prevence, když převzala cizí dítě k hlídání a vystavila jej kontaktu se svým, rovněž duševně nemocným synem. Emoční výbuch syna, touto ženou zapříčiněný, vedl k jeho agresivnímu jednání vůči okolí, které vyústilo až v usmrcení svěřeného dítěte. Ač tato žena dle soudu zřejmě nemohla předvídat, že synova agrese povede až ke smrti dítěte, měla povinnost provést opatření k minimalizaci nebezpečí konfliktu, tím zvláště pokud věděla, že jí plánované jednání bývá spouštěčem synových atak, které v minulosti zahrnovaly jak destruktivní chování vůči věcem, tak jednou i fyzické násilí vůči lidem. Porušení její prevenční povinnosti spočívalo jak v nedodržení místa, kde mělo dle dohody s rodiči usmrceného dítěte hlídání probíhat, a kde se její syn neměl vyskytovat, tak v neprovedení dalších opatření eliminujících riziko konfliktu v jí vybraném místě.¹¹¹ Důsledkem nedodržení prevenční povinnosti je za předpokladu kumulativního splnění podmínek § 2900 OZ nebo § 2901 porušení povinnosti stanovené zákonem (§ 2910 OZ). Tato skutečnost znamená naplnění jednoho z předpokladů vzniku povinnosti k náhradě újmy tímto porušením vzniklé. Osobě, jež takto zákon porušila, vzniká povinnost nahradit újmu jinému tímto způsobenou bez ohledu na skutečnost, že zároveň neporušila dobré

¹⁰⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 30. 6. 1986, sp. zn. 1 Cz 25/86

¹¹⁰ PAŠEK, Martin. § 2902 Oznamovací povinnost. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 10.

¹¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2017, sp. zn. 25 Cdo 755/2015

mravy, ani žádnou jinou zákonnou či smluvní povinnost, ledaže prokáže, že újmu nezavinila.¹¹² Ve vztahu k obecné prevenční povinnosti judikatura dovodila, že její aplikace přichází v úvahu pouze pokud absentuje konkrétní úprava vztahující se na posuzované protiprávní jednání. V případech, kdy má proto taková osoba zvláštní povinnost náležité péče, např. v případě poskytovatele zdravotních služeb zákonnou povinností postupovat s péčí řádného odborníka *lege artis*, se generální prevenční povinnost uplatní pouze subsidiárně.¹¹³ Porušení prevenční či zakročovací povinnosti se tak bude týkat pouze vedlejších či podpůrných činností.¹¹⁴ Porušení prevenční povinnosti může v konečném důsledku rovněž vést ke snížení povinnosti škůdce nahradit újmu, jestliže prevenční povinnost porušil sám poškozený a zvýšil tak riziko vzniku své újmy.¹¹⁵ Ač zakročovací povinnost primárně nemíří na osobu, které újma hrozí, nezakročí-li, může tato skutečnost taktéž vést k přiměřenému snížení povinnosti škůdce nahradit takové osobě újmu, kdy dotyčný ponese ze svého, čemu mohl zabránit (§ 2903, § 2918 OZ).

3.3 POVINNOST VYKONÁVAT DOHLED

3.3.1 NÁLEŽITÝ DOHLED

V každodenním životě dochází ke vzniku majetkové i nemajetkové újmy, kterou způsobí dítě. Zákonodárce s vědomím toho, že děti mají omezenou schopnost posoudit a ovládnout svá jednání, minimalizuje riziko vzniku újmy tím, že vytváří povinnost na děti dohlížet. Důležité však je, aby osoby povinné dohledem předmětný dohled vykonávaly na legitimně požadované úrovni.¹¹⁶ Zákon nicméně neobsahuje definici toho, kdy přesně se o náležitý dohled jedná. Je tomu tak i z toho důvodu, aby bylo možné v co nejširší míře zohlednit všechny relevantní okolnosti každého jednotlivého případu. Výklad je tak přenechán soudům, které svou judikaturou pojem dlouhodobě, s reflexí individuálních okolností případů, vykládají a objasňují nejasnosti spojené s příchodem zprvu nepředvídaných situací.¹¹⁷ Způsob dohledu závisí na věku dítěte, jeho

¹¹² např. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 10. 2017, sp. zn. 6 Tdo 1062/2017, Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2016, sp. zn. 8 Tdo 90/2016

¹¹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 1. 2009, sp. zn. 25 Cdo 3378/2006, Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2017, sp. zn. 25 Cdo 2144/2015

¹¹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2020, sp. zn. 25 Cdo 4536/2018

¹¹⁵ PAŠEK, Martin. § 2900 Obecná prevenční povinnost. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 4.

¹¹⁶ Úprava reflektuje Principy evropského deliktního práva, Principles of European Tort Law (dále též jen „PETL“). Článek 6: 101 PETL zní: „kdo pečuje o jiného, který je nezletilý nebo duševně nemocný, je odpovědný za škodu způsobenou touto osobou, dokud neprokáže, že jednal v souladu s požadovanou úrovní chování při dohledu.“

¹¹⁷ Standard náležitého dohledu byl upřesněn zejména judikaturou k § 422 zákona č.40/1964 Sb., který upravoval odpovědnost toho, kdo je povinen vykonávat nad dítětem dohled. Tuto judikaturu převzala do dnešní koncepce povinnosti dohledu dle § 2921 OZ.

rozumové a volní vyspělosti a temperamentu.¹¹⁸ Obsahem dohledu není pouze bezprostřední zabránění škodlivému jednání či jeho zákaz, ale rovněž celkový přístup rodičů či třetích osob k výchově dítěte a jejich preventivní výchovné působení, tak aby k závadným jevům nedocházelo.¹¹⁹ Preventivní působení se projevuje především v řádném poučení dítěte o předvídané činnosti a nastavení bezpečných pravidel jejího provádění. Institut náležitého dohledu doplňuje obecnou úpravu odpovědnosti za újmu způsobenou těmi, kteří nemohou posoudit následky svého jednání a posiluje právo poškozeného domoci se náhrady jemu vzniklé újmy na třetí osobě v případech, kdy z důvodu absence delikttní způsobilosti nelze dovést odpovědnost primárního škůdce.¹²⁰

3.3.2 OSOBY S POVINNOSTÍ VYKONÁVAT DOHLED

Osobou povinnou vykonávat náležitý dohled může být kdokoli, u koho lze povinnost na dítě dohlížet legitimně dovést. Povinnost vykonávat dohled může jednak vyplývat přímo ze zákona, jako tomu je v případě rodičů (§ 858 ve spojení s § 880 odst. 1 OZ), osvojitelů (§ 832 odst. 2 OZ) či budoucích osvojitelů dítěte (§ 823 odst. 2 OZ ve spojení s § 832 OZ), poručníka (§ 928 OZ), pěstouna (§ 960 odst. 1 OZ) či osoby, které bylo dítě svěřeno do péče (§ 953 OZ), rovněž však může být založena smlouvou (§ 881 OZ), jako tomu je např. u chůvy či vedoucího zájmového kroužku dítěte. Povinnost dohledu může taktéž vzniknout z faktického vykonávání dohledu nad dítětem na základě pouhé společenské služby, např. v případě situace, kdy je dítě na hřišti hlídáno přáteli svých rodičů.¹²¹

Primárně náleží povinnost dohledu rodičům, jako součást péče o dítě a jeho ochranu (§ 880 OZ). Zákon explicitně zmiňuje, že dohled nad dítětem mohou rodiče rovněž svěřit třetí osobě (§ 881 OZ). V době probíhajícího dohledu této třetí osoby poté rodiče nenesou odpovědnost předpokládanou § 2920 či § 2921 OZ. Ta je přenesena na třetí osobu, přičemž naplnění podmínek náležitého dohledu u nich bude posuzováno komplexně stejně jako by tomu bylo u rodičů, od kterých je odvozena.¹²² Povinnost vykonávat náležitý dohled může kromě osob fyzických svědčit i osobám právnickým. Ač, na rozdíl od předchozí právní úpravy,¹²³ současný občanský

¹¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2021, sp. zn. 25 Cdo 3864/2020

¹¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 2. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1333/2001

¹²⁰ Takovým škůdcem může být kromě dítěte rovněž osoba stížená duševní poruchou.

¹²¹ LOVĚTÍNSKÝ, Vojtěch. *Odpovědnost osoby s povinností dohledu v českém delikttním právu aneb jak je to s těmi dětmi na hřišti*. Právní rozhledy. 9/18. 9. 26. ročník. str. 307. (cit. 3. 1. 2023). Dostupné online z: <https://www.glatzova.com/data/attachments/Odpovednost-osoby-s-povinnosti-dohledu-v-ceskem-deliktivnim-pravu.pdf>.>

¹²² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 9. 2010, sp. zn. 25 Cdo 2204/2008

¹²³ § 422 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb.

zákoník neobsahuje výslovné ustanovení tuto povinnost právnických osob upravující, lze ji dovodit z recentní judikatury.¹²⁴ Právnické osobě jsou přitom přičitatelná jednání jejích zaměstnanců či jiných pomocníků dle § 2914 OZ. Závěry o požadavcích náležitého dohledu týkající se péče rodičů lze přiměřeně vztáhnout rovněž na jinou třetí osobu, která nad dítětem dohled vykonává. Zohlednit je však třeba povahu těchto povinností, přičemž nelze opomíjet skutečnost, že rodič vykonává práva a povinnosti spadající do rodičovské odpovědnosti dlouhodobě, soustavně a má tak nezanedbatelně lepší pozici umožňující mu na dítě výchovně působit a usměrňovat jeho chování, než jakou má třetí osoba pečující a dohlížející na dítě po omezenou dobu a s omezenými možnostmi. Jako příklad lze uvést situaci dětského domova jakožto subjektu vykonávající náhradní péči o dítě kolektivního typu, do něhož je dítě umístěné již poznamenané výchovnými chybami předešlého prostředí a obtížněji ovlivnitelné s ohledem na další omezující faktory institucionálního zabezpečení péče tam, kde primární péče rodičů selhala.¹²⁵

Klíčovými ustanoveními problematiky náležitého dohledu jsou § 2920 a 2921 OZ. Tato ustanovení ve znění po novele č. 192/2021 Sb. s účinností od 1. července 2021 výslovně uvádí:

„§ 2920

(3) Škodu způsobenou nezletilým mladším třinácti let nahradí ten, kdo nad ním zanedbal náležitý dohled. Nedošlo-li ke škodě v důsledku zanedbání náležitého dohledu, nahradí škodu nezletilý, způsobil-li ji činem povahy úmyslného trestného činu nebo je-li to spravedlivé se zřetelem k jeho majetkovým poměrům a majetkovým poměrům poškozeného.

§ 2921

(1) Společně a nerozdílně se škůdcem, je-li jím nezletilý, který dovršil třinácti let, nebo ten, kdo je stížen duševní poruchou, nahradí škodu i ten, kdo nad ním zanedbal náležitý dohled. Není-li škůdce povinen k náhradě, nahradí poškozenému škodu ten, kdo nad škůdcem zanedbal dohled.

(2) Není-li nezletilý škůdce povinen k náhradě a ke škodě nedošlo v důsledku zanedbání náležitého dohledu, nahradí škodu ten, kdo má a vůči dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, je-li to spravedlivé se zřetelem k jeho majetkovým poměrům a majetkovým poměrům poškozeného.“

¹²⁴ např. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2020, sp. zn. 25 Cdo 1091/2020, Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2017, sp. zn. 25 Cdo 5015/2016

¹²⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2021, sp. zn. 25 Cdo 3864/2020-670

3.4 ODPOVĚDNOST ZA ÚJMU ZPŮSOBENOU DÍTĚTEM

Újmu způsobenou dítětem jako subjektem, který ne vždy dokáže posoudit následky svého jednání, blíže řeší § 2920–2922 OZ. Zákon tyto subjekty, i v případě újmy jimi způsobené, chrání a předem vylučuje jejich odpovědnost tam, kde by to s ohledem na jejich rozumovou a volní vyspělost nebylo spravedlivé. I v případě dětí lze však za splnění požadavků zákona dovést jejich plnou odpovědnost v rozsahu obdobné odpovědnosti plně svéprávné zletilé osoby.¹²⁶ Odpovědnost dítěte je nutné chápat subjektivně, přičemž se vychází z vyvratitelné právní domněnky, že každé dítě je způsobilé k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilým jeho věku, tj. jeho vrstevníkům (§ 31 OZ). Stejně jako u způsobilosti právně jednat neobsahuje česká právní úprava katalog jednání, za které by bylo dítě dle věku odpovědné. S účinností od 1. 7. 2021 však došlo k novelizaci § 2920 a 2921 OZ, která zavedla věkovou hranici rozlišující civilní deliktní způsobilost dítěte mladšího a staršího třinácti let.¹²⁷

V souladu s § 24 OZ každý člověk za své jednání odpovídá, pokud je schopen jej posoudit a ovládnout.¹²⁸ Rovněž § 2920 OZ pro založení deliktní odpovědnosti dítěte vyžaduje přítomnost složky rozpoznávací (tj. schopnosti relevantně odhadnout charakter jednání a jeho případné následky) a složky ovládací (tj. složky volní, určovací, která se projeví schopností jednání ovládnout). Nepostačí přitom zachování pouze jedné z nich. Odpovědný tak nebude ten, kdo ač byl schopen posoudit své jednání, nemohl jej ovládnout, ani ten, kdo jej byl schopen ovládnout, ale neměl schopnost rozeznat jeho škodlivost. Ve vztahu k výše uvedenému ustanovení § 24 OZ se jedná o úpravu speciální. Pokud má dítě starší třinácti let v konkrétním případě zachovanou jak složku rozpoznávací, tak ovládací, není zpravidla důvod k omezení či vyloučení jeho povinnosti k náhradě újmy, která nastala jeho protiprávním jednáním (§ 2920 odst. 1 OZ). Naopak dítě starší třinácti let, které nebylo způsobilé ovládnout své jednání či posoudit jeho následky, za vzniklou újmu zásadně neodpovídá. To neplatí, pokud by s ohledem na okolnosti byl takový výsledek nespravedlivý. Z tohoto důvodu zákon umožňuje uložení povinnosti k náhradě újmy i takto jinak deliktně nezpůsobilému dítěti, přičemž rozhodným kritériem jsou majetkové poměry škůdce a poškozeného. Je-li mezi škůdcem a poškozeným výrazná majetková nerovnováha, může být povinnost k náhradě újmy majetnému škůdci uložena. Zohlední se přitom nejen aktiva škůdce, ale rovněž i další zdroje, ze kterých může újmu nahradit, jako jsou finanční prostředky z jeho

¹²⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2007, sp. zn. 25 Cdo 965/2005

¹²⁷ Zákon č. 192/2021 Sb., zákon, kterým se mění OZ, OSŘ a ZŘS

¹²⁸ Ten, kdo se vlastní vinou přivede do stavu (zejména požitím alkoholu či drog), ve kterém by jinak za své jednání odpovědný nebyl, odpovídá za jednání v tomto stavu učiněná a je povinen nahradit škodu v takovém stavu způsobenou (§ 24 ve spojení s § 2922 OZ).

případného pojištění odpovědnosti. Povinnost k náhradě újmy lze však stále uložit pouze za předpokladu, že by za ni byl škůdce odpovědný, pakliže by byl deliktně způsobilý. V opačném případě by došlo ke stavu, kdy by dovozená odpovědnost dítěte svým rozsahem přesahovala obdobnou odpovědnost deliktně způsobilých osob.¹²⁹

Pro dítě mladší třinácti let došlo k založení jeho civilní deliktní nezpůsobilosti, s výjimkou jeho odpovědnosti za činy povahy úmyslného trestného činu a případu majetných dětských škůdců. Za újmu způsobenou dítětem mladším třinácti let odpovídá ten, kdo nad ním zanedbal náležitý dohled, a to bez ohledu na zavinění dítěte (§ 2921 OZ). Jak bylo nastíněno, z tohoto obecného pravidla platí dvě výjimky. Konkrétně jde o situace, kdy ke vzniku újmy nedošlo zanedbáním náležitého dohledu a zároveň:

- a) byla dítětem zapříčiněná újma způsobena činem povahy úmyslného trestného činu, nebo
- b) je-li to spravedlivé se zřetelem k jeho majetkovým poměrům a majetkovým poměrům poškozeného (§ 2920 odst. 3 OZ).

V těchto případech je k náhradě újmy povinno přímo dítě mladší třinácti let. Osoba vykonávající dohled nad dítětem nicméně stále odpovídá za újmu způsobenou nedbalostí dítěte, pokud nad dítětem zanedbala náležitý dohled. Pokud třetí osoba dohled nezanedbala, neodpovídá ani ona.¹³⁰

Ač platí, že dítě uhradí jím způsobenou újmu, jestliže bylo schopno posoudit následky svého jednání a toto jednání ovládnout, soud dovodil i odpovědnost dítěte, které ač nedosáhlo plné rozumové vyspělosti, bylo limitováno osobnostně nižší inteligencí a mělo sníženy ovládací a rozumové schopnosti, mělo je zachované potud, že obecně vědělo přiměřeně svému věku, že nemá ostatním lidem ubližovat, tedy že dělá něco špatného, a bylo schopno své jednání usměrnit, jen to neudělalo.¹³¹ Soud v daném případě shledal, že třináctileté dítě, které úmyslně zapálí hromadu suché trávy a listí, má dostatečnou rozumovou i volní vyspělost k tomu, aby mohlo rozpoznat protiprávnost takového konání a rovněž je ovládnout. Dojde-li tudíž v důsledku zapálení tohoto ohně k požáru okolních lesních porostů, odpovídá dítě za újmu tímto vzniklou.¹³²

¹²⁹ PAŠEK, Martin. § 2920 Nezletilý a osoba stížená duševní poruchou. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 7.

¹³⁰ KEJVALOVÁ, Petra. *Komentář zákona 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 2920, Nezletilý nebo postižený duševní poruchou*. Verlag Dashöfer. 2021. (cit. 18. 12. 2022). Dostupné online z: <https://www.obecniportal.cz/33/komentar-zakona-89-2012-sb-obcansky-zakonik-2920-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4EtvCojfPIDmw_3oD4SpP0epqCSCul5Wlw/>.

¹³¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2021, sp. zn. 25 Cdo 3864/2020

¹³² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2007, sp. zn. 25 Cdo 965/2005

Jak již bylo uvedeno, na třetí osobu může povinnost dohledu přejít rovněž na základě smlouvy. Účelem smlouvy může být přímo dohled a ochrana dítěte, nebo se může jednat o součást jiné služby na základě smlouvy poskytované, jako tomu bude např. v případě, kdy rodič dítě umístí do lyžařské školy, kde má dítě absolvovat výcvik. Povinnost dohledu přitom přebírá osoba, která se zákonným rodičem tuto smlouvu uzavřela.¹³³ Jedná-li se o právnickou osobu (např. fotbalový klub, hudební škola, lyžařská škola aj.), odpovídá tato rovněž za přičitatelné jednání svých zaměstnanců a pomocníků a nahradí újmu jimi způsobenou, jako by ji způsobila sama (§ 2914 OZ).¹³⁴ Na tyto zaměstnance či pomocníky povinnost na dítě dohlížet přechází jako součást výkonu práce dle jejich pracovní smlouvy, či jiného obdobného závazku mezi těmito osobami existujícího, či z pouhé společenské služby, dle které daný pomocník fakticky vykonává nad dítětem dohled. Nezáleží přitom, zda se jedná o činnost vykonávanou za úplatu nebo bezúplatně. Příkladem může být vedoucí na skautském táboře, který, ač není za tuto činnost finančně ohodnocen a nemá pro tyto účely uzavřenou písemnou smlouvu, fakticky dohlíží na jemu svěřené děti a podílí se na tvorbě a realizaci programu pro ně. Vznikne-li tedy dítěti svěřenému právnické osobě újma, zákonní zástupci tohoto dítěte se jí primárně budou domáhat přímo na ni (§ 2914 OZ). Odpovědná právnická osoba následně může, dle obecných pravidel náhrady újmy dle OZ, požadovat náhradu plnění takto poskytnutého dítěti po svém zaměstnanci či pomocníkovi, vznikla-li újma v důsledku jejich konání či opomenutí.¹³⁵ To neplatí, zapříčinila-li újmu přímo právnická osoba (a to např. tím, že vědomě poddimenzovala personální obsazení dohlížejších, při své činnosti nerespektovala bezpečnostní standardy a byla to tak pouze ona, kdo vytvořil podmínky pro vznik následné újmy). Přímo po zaměstnanci či pomocníkovi se bude poškozený domáhat náhrady jím způsobené újmy v případě, kdy ke vzniku újmy došlo v rámci jednání, které není právnické osobě přičitatelné. Zpravidla k takovému postupu dojde v případě excesu, kdy zaměstnanec či pomocník v okamžiku vzniku újmy nejednal na základě pokynů a v zájmu dané právnické osoby, nýbrž jednal toliko vlastním jménem a na svou vlastní odpovědnost (příkladem může být situace, kdy tato osoba sama rozhodne o změně typu či intenzity činnosti původně plánované).¹³⁶

¹³³ Povinnost zabezpečit bezpečnost a ochranu zdraví při své činnosti na ni dopadá rovněž ze zákona, a to konkrétně dle § 101 zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění (dále též jen „ZP“).

¹³⁴ Pomocníkem se přitom rozumí osoba, která pro jiného pod jeho kontrolou vykonává na základě jeho pokynů nebo v jeho zájmu určitou činnost v podřízeném postavení, pomocník není subdodavatel, srov. PAŠEK, Martin. § 2914 Škoda způsobená pomocníkem. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 7.

¹³⁵ V případě zaměstnance dle § 250 a n. ZP, u pomocníka se uplatní § 2913 OZ.

¹³⁶ VALTEROVÁ, Eliška. *Odpovědnost za škodu způsobenou dítětem při výuce v soukromé lyžařské škole*. epravo.cz. 2020. (cit. 20. 11. 2022). Dostupné online z: https://www.epravo.cz/top/clanky/odpovednost-za-skodu-zpusobenou-ditetem-pri-vyuce-v-soukrome-lyzarske-skole-111985.html#_ftn14.

Pro dovození odpovědnost jakékoli dohlížející osoby je třeba kumulativní splnění následujících podmínek. Musí dojít k: (a) vzniku újmy, (b) protiprávnímu jednání dítěte, nad kterým je dohled vykonáván, (c) existenci příčinné souvislosti mezi vznikem újmy a protiprávním jednáním dítěte, (d) existenci povinnosti vykonávat dohled dané osoby a (e) porušení této povinnosti náležitého dohledu. Zavinění osoby s povinností dohledu je přitom presumováno.¹³⁷ Jak již bylo výše uvedeno, kritériem potřebné míry náležitého dohledu je mimo jiné věk dítěte, nad kterým je dohled prováděn. Za předpokladu standardního rozumového a volního vývoje dítěte platí přímá úměra mezi zvyšováním věku dítěte a snižování požadavků na výkon náležitého dohledu. Při úvaze o tom, zda osoba povinná dohledu nezanedbala náležitý dohled, je však nutné vzít v úvahu též okolnosti vzniku újmy¹³⁸ a další faktory týkající se osoby podléhající dohledu, jako jsou např. její povahové vlastnosti a celkové běžné chování.¹³⁹ Dosavadním chováním dítěte se při posuzování zanedbání náležitého dohledu soud zabýval kupříkladu v případě chlapce, který v rámci školní exkurze do muzea způsobil škodu rozbitím skleněné vázy.¹⁴⁰ Soud zde dovodil potřebu zvýšené míry dohledu, s ohledem na chlapcovy vlastnosti a sklony, neboť se již dříve dopustil závadného chování, pro něž mu byla i opakovaně udělena třídní důtka. Zvýšenou kontrolu a výchovné vedení poté dle soudu nelze uplatňovat pouze na půdě školy, ale rovněž i při mimoškolních činnostech.¹⁴¹ V době vzniku škody bylo ve dvou až třech místnostech expozice přítomno 15-20 žáků, nad kterými dohled vykonával jediný učitel. Jelikož žalovaná základní škola neprokázala, že by náležitý dohled nezanedbala, uložil ji okresní soud zaplatit částku ve výši bezmála 800.000 Kč, která představovala polovinu tržní hodnoty žákem rozbité vázy. Druhých 800.000 Kč byl povinen nést organizátor výstavy, který dle okresního soudu neučinil dostatečná opatření zabraňující návštěvníkům dotýkat se exponátů. Odvolací soud rozsudek změnil tak, že základní škole uložil povinnost zaplatit dalších 724.000 Kč. Vyšel přitom z odborných vyjádření, dle kterých byla váza vystavována obvyklým způsobem a organizátor výstavy tak neporušil dotčené právní předpisy a doporučení muzejních asociací, které mu ukládají povinnost chránit vypůjčenou věc před poškozením, ztrátou či zničením. Žalované škole proto, jako subjektu solidárně zavázanému s přímým škůdcem, nezletilým žákem, nařídil uhradit škodu v plné výši. Toto rozhodnutí potvrdil Nejvyšší soud, který dovolání žalované

¹³⁷ LOVĚTÍNSKÝ, Vojtěch. *Odpovědnost osoby s povinností dohledu v českém deliktivním právu aneb jak je to s těmi dětmi na hřišti*. Právní rozhledy. 9/18. 9. 26. ročník. str. 308. (cit. 3. 1. 2023). Dostupné online z: <https://www.glatzova.com/data/attachments/Odpovednost-osoby-s-povinnosti-dohledu-v-ceskem-deliktivnim-pravu.pdf>.

¹³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 2. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1333/2001

¹³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 17. 12. 1968, sp. zn. 3 Cz 57/68

¹⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 9. 2010, sp. zn. 25 Cdo 2204/2008

¹⁴¹ Pro školy navíc platí zvláštní povinnost zabezpečit bezpečnost a ochranu zdraví žáků a studentů při vzdělávání s tímto souvisejícími činnostmi, uložená jim § 29 odst. 2 ŠKZ

zamítl. Odpovědnost osoby pověřené dohledem za újmu způsobenou dítětem byla dále dovozena v případě, kdy dohlížející osoba vytvořila nebezpečnou situaci tím, když nechala v přítomnosti dítěte bez dozoru volně položené klíče od automobilu, které dítě bez jejího vědomí vzalo a následně vozidlem způsobilo dopravní nehodu. Bylo-li dítě schopno ovládnout své jednání a posoudit jeho následky, odpovídá spolu s touto osobou.¹⁴² S ohledem na výklad pojmu náležitý dohled lze dovodit odpovědnost třetí osoby za újmu způsobenou dítětem rovněž v případě opakovaných škod, způsobených, byť z nedbalosti, dítětem mladším třinácti let, ačkoliv by byl běžně u dílčích jednání dítěte dohled hodnocen jako náležitý.¹⁴³

Povinnost dohledu je povinností zákonnou. V souladu s tvrzením uvedeným v kapitole 3.1 platí, že u porušení zákona dochází k presumpci zavinění ve formě nedbalosti (§ 2911 OZ). Osoba povinná dohledem se může své odpovědnosti za vzniklou újmu zprostit, pokud prokáže, že ji nezavinila, tj. že náležitý dohled nad dítětem nezanedbala.¹⁴⁴ Při prokazování nezanedbání dohledu nad dítětem je poté přístupováno rovněž k užití nepřímých důkazů, jako jsou poznatky zprostředkované okolím, v němž se dítě projevuje, reference další osoby vykonávající dohled nebo výpovědi svědků.¹⁴⁵ Z důvodů zvláštního zřetele hodných, může soud rozhodnout, že výši náhrady újmy poměrně snižuje (§ 2953 OZ). V úvahu přitom vezme především to, jak k újmě došlo, osobní a majetkové poměry osoby povinné k náhradě újmy a poškozeného. Ke snížení náhrady nelze přistoupit, byla-li újma způsobena úmyslně.¹⁴⁶

Dá se tedy shrnout, že nedojde-li k naplnění, byť minimálního standardu, v daném případě potřebného náležitého dohledu, odpovídá osoba povinná dohledem za újmu způsobenou dítětem, nad kterým náležitý dohled zanedbala (§ 2920 odst. 3, § 2921 odst. 1 OZ). Odpovědnost dítěte za újmu záleží na: (a) jeho věku a (b) způsobilosti ovládnout své jednání a posoudit jeho následky. Pro lepší znázornění výše uvedené popisují rovněž v příložené tabulce:

¹⁴² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2003, sp. zn. 25 Cdo 214/2002

¹⁴³ KEJVALOVÁ, Petra. *Komentář zákona 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 2920, Nezletilý nebo postižený duševní poruchou*. Verlag Dashöfer. 2021. (cit. 18. 12. 2022). Dostupné online z: <https://www.obcniportal.cz/33/komentar-zakona-89-2012-sb-obcansky-zakonik-2920-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4EtuvCojfP1Dmw_3oD4SpP0epqCSCul5W1w/>.

¹⁴⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 9. 2010, sp. zn. 25 Cdo 2204/2008, BEZOUŠKA, Petr. § 2921 Zanedbání náležitého dohledu. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 1594, marg. č. 1. ISBN 978-80-7400-287-8.

¹⁴⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2013, sp. zn. 25 Cdo 3298/2012

¹⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2021, sp. zn. 25 Cdo 3864/2020

Tabulka č. 1: Rozbor § 2920 a 2921 OZ

dítě	odpovědnost dítěte	náležitý dohled	odpovědnost osoby povinné vykonávat nad dítětem dohled	odpovědnost osoby, která vůči dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost
starší 13 let, způsobilé ovládnout své jednání a posoudit jeho následky	ano	nezanedbán	ne	-
		zanedbán	ano, společně a nerozdílně s dítětem	-
starší 13 let, nezpůsobilé ovládnout své jednání a posoudit jeho následky	pouze pokud je to spravedlivé se zřetelem k majetkovým poměrům dítěte a poškozeného	nezanedbán	ne	není-li dítě odpovědné, nahradí vzniklou újmu, je-li to spravedlivé se zřetelem k jeho majetkovým poměrům a majetkovým poměrům poškozeného
		zanedbán	ano, společně a nerozdílně s dítětem	-
mladší 13 let	pouze pokud byla újma způsobena činem povahy úmyslného trestného činu nebo je-li to spravedlivé se zřetelem k jeho majetkovým poměrům a majetkovým poměrům poškozeného	nezanedbán	ne	není-li dítě odpovědné, nahradí vzniklou újmu, je-li to spravedlivé se zřetelem k jeho majetkovým poměrům a majetkovým poměrům poškozeného
		zanedbán	ano	-

3.5 ODPOVĚDNOST TŘETÍCH OSOB ZA ÚJMU ZPŮSOBENOU DÍTĚTI

Problematiku újmy způsobené jednáním třetí osoby dítěti a rozhodování soudů v této otázce je možné blíže demonstrovat na nedávném případě poranění dítěte na táboře, o kterém Nejvyšší soud rozhodoval v roce 2020.¹⁴⁷ Nezletilý chlapec, účastník dětského tábora, byl zraněn nožikem, tzv. rybičkou. Konkrétně se jednalo o poranění oka, které dítěti způsobilo trvalé následky. Toto zranění mu neúmyslně způsobil jiný chlapec (9 let), rovněž účastník tábora, a to večer před odjezdem z něj, kdy vedoucí tábora vrátili dětem nože u nich z bezpečnostních důvodů jinak uschované. Nože byly dětem vráceny s informací, že je nemají používat a bylo zkontrolováno jejich uložení do zavazadel. V daném případě se řešily dvě roviny odpovědnosti, odpovědnost trestněprávní a odpovědnost občanskoprávní. V trestněprávní rovině, řešící, zda skutek, který se stal, je trestným činem a jaký trest se za něj uloží, byl shledán vinným vedoucí dětského tábora. Okresní soud jej shledal vinným přečinem těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti a za tento mu také uložil trest. Samostatně se dále více řešila rovina občanskoprávní, zabývající se náhradou újmy vzniklé tímto poraněním. Soud v tomto případě shledal odpovědnou organizaci pořádající tábor, respektive jejího právního předchůdce, a uložil jí povinnost zaplatit žalobci, poraněnému chlapci, nemajetkovou újmu podle § 2910 OZ, neboť pořadatelka nezajistila náležitý dohled nad dětmi a porušila tak svou prevenční povinnost. Konkrétně šlo o částku 53.941 Kč na bolestném a 545.711 Kč za ztížení společenského uplatnění. V případě chlapce, který zranění způsobil, soud došel k názoru, že odpovědný není, a to z důvodu posouzení jeho rozumové a volní vyspělosti dle předmětného znaleckého posudku, dle kterého, ač je možné legitimně předpokládat, že je devítileté dítě schopno poznat, že manipulací s nožikem může sobě či jinému způsobit řezné či bodné poranění, a manipulaci tomu v základním rozsahu přizpůsobit, není již schopno předvídat způsobení újmy tak závažného rozsahu jako je ta, která zde nastala. Klíčovým proto byla právě povinnost organizátorů tábora upozornit jeho účastníky na možná rizika a alespoň částečně jednání dětí kontrolovat. Odvolací soud potvrdil prvostupňové rozhodnutí a dovodil, že žalovaná organizace nejednala v souladu s náležitou opatrností, přičemž toto jednání žalované přičetl podle § 2914 OZ, tedy skrze jednání jejích zaměstnanců či jiných pomocníků. Tábor pořádající organizace tak porušila prevenční povinnost dle ustanovení § 2900 OZ, které vyžaduje zachovávat takový stupeň opatrnosti, jaký lze po žalované vyžadovat zejména s ohledem na to, že byla pořadatelkou dětského tábora a byla tudíž povinna vytvořit podmínky pro bezpečné aktivity

¹⁴⁷ konkrétně se jedná o Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2020, sp. zn. 25 Cdo 1091/2020

děti.¹⁴⁸ I když dle odvolacího soudu nelze spravedlivě očekávat, aby byl dohled nad dětmi vykonáván dvacet čtyři hodin denně, měla žalovaná věnovat zvýšenou pozornost tomu, zda děti respektují její pokyny.¹⁴⁹ V dovolání pořadající organizace argumentovala tvrzením, že kapesní nožik není předmětem, který by bylo možné považovat za nebezpečnou zbraň, kterou by devítileté dítě nemohlo mít u sebe. Uváděla, že se jedná o běžné vybavení dítěte na tábore a neexistuje žádný předpis, který by toto užívání zakazoval. Naopak je dle ní běžnou praxí, že jsou děti na táborech vybaveny ostrými předměty.¹⁵⁰ S tvrzením soudu pořadatelka nesouhlasila rovněž v otázce zanedbání svých povinností. Nic neopomenula, dohled nezanedbala a ani aktivně nejednala tak, aby došlo k porušení právní povinnosti. Nic výjimečného ani zakázaného dle ní nedělal ani chlapec. Skutečnost, že se mu při ořezávání prutu smekla ruka byla dle ní čistou náhodou, jíž by nezabránila ani fyzickou přítomností dohlížející osoby. Požadavek nepřetržitého dohledu je dle ní absolutním nepochopením a neznalostí situace na dětských letních táborech.¹⁵¹

Nejvyšší soud dovolání připustil, avšak následně jej zamítl. Dle dovolacího soudu je smysl skutkové podstaty obsažené v § 2921 OZ dvojí. Povinný subjekt má nejen bezprostředně výchovně působit na osoby, nad kterými dohled vykonává, má rovněž povinnost zabezpečit poškozeným, aby se jim dostalo účinné náhrady. Na rozdíl od předchozí právním úpravy, která dle Nejvyššího soudu spojovala odpovědnost již se samotnou povinností dohledu a dávala možnost se odpovědnosti zprostit, pokud osoba dohledu prokázala, že jej nezanedbala, tak již nyní pouhá existence povinnosti dohledu nezakládá povinnost k náhradě újmy.¹⁵² Naopak je to poškozený, který musí zanedbání náležitosti dohledu prokázat, aby povinnost dohledové osoby k náhradě újmy nastoupila. Náležitý dohled zároveň neznamená jen bezprostřední zabránění či zákaz určitého škodlivého jednání, ale rovněž i celkový přístup k výchově dítěte a výchovné působení k tomu, aby závadné jevy v jeho chování byly odstraněny. V případě různých školních či zájmových aktivit je pak dle Nejvyššího soudu pojem náležitý dohled nutné vykládat jako vytvoření takových podmínek (organizací hry, praktickou průpravou apod.), které co možná nejlépe předejdou vzniku rizika z následného jednání dítěte. Senát dále doplňuje, že na druhou

¹⁴⁸ Dle § 2910 OZ platí: „škůdce, který vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného, nahradí poškozenému, co tím způsobil. Povinnost k náhradě vznikne i škůdci, který zasáhne do jiného práva poškozeného zaviněným porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva.“

¹⁴⁹ Dle rozsudku zmíněného odvolacího soudu, Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. 9 Co 36/2019, bylo účelem jednotlivých vedoucích jejich vzájemné zastupování. Pokud se tedy jeden z nich musel na chvíli vzdálit, měl jej jiný nahradit.

¹⁵⁰ Soud blíže neřešil případnou odpovědnost rodičů, kteří dítěti nůž na tábor přibalili, a kteří jej při této příležitosti rovněž mohli poučit o bezpečném zacházení s ním.

¹⁵¹ Dle tvrzení právních zástupců poškozeného chlapce děti bez dozoru s nožíky manipulovaly po nikoliv nezanedbatelnou dobu, „neboť nezletilý škůdce postupně ořezal dva klacky.“

¹⁵² § 422 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku

stranu není možné náležitým dohledem „rozumět takový dohled, který by byl za normálních okolností osobami dohledem povinnými vykonáván stále, nepřetržitě a bezprostředně („na každém kroku“), neboť v takovém případě by byla zákonem předpokládaná možnost zproštění odpovědnosti těchto osob prakticky vyloučena ... Při úvaze o tom, zda osoby dohledem povinné nezanedbaly náležitý dohled, je nutno vzít na zřetel i na některé okolnosti týkající se osoby podléhající dohledu, jako například věk, povahové vlastnosti a celkové chování a vystupování.“¹⁵³

K námitce organizátorky tábora, že přístup dětí ke kapesnímu noži nemůže být zcela vyloučen, mají-li se s ním naučit manipulovat, pouze uvedl, že je-li dítěti svěřen potenciálně nebezpečný předmět, a toto dítě s ohledem na svůj věk není schopno v celém rozsahu předvídat následky svého jednání při zacházení s takovou věcí, byť si její rizikový potenciál může uvědomit, musí být dohled uzpůsoben tak, aby k použití nožíku nedošlo zcela mimo kontrolu dohlížející osoby. Soud uzavřel, že organizátorka tábora pochybila především tím, když vydala nožíky den před odjezdem poté, co byly jinak celou dobu uloženy mimo dosah dětí, přičemž upozornění vedoucího, že je mají uložit do svých zavazadel a již je nevyndávat nelze považovat za dostatečné, nebylo-li doplněno výslovným upozorněním na nebezpečí, která při manipulaci s ním mohou nastat, či relevantní následnou kontrolou, zda je pokyn vedoucího dětmi respektován.¹⁵⁴ Dané rozhodnutí lze uzavřít, že jak pro předcházení vzniku újmy způsobené dítěti, tak pro předcházení následné odpovědnosti osob, které nad dětmi vykonávaly dohled, nelze než apelovat na dodržování prevenční povinnosti, a to jak ve vztahu ke zmíněnému poučení o práci s nebezpečnými nástroji, či pořádaným hrám a jiným sportovním aktivitám, ale rovněž k samotnému pobytu v daném prostředí, pravidlům s tímto prostředím souvisejícím a zabezpečení náležitého faktického dohledu nad dětmi. K obdobným závěrům došel Nejvyšší soud ve svém rozsudku sp. zn. 25 Cdo 1106/2003, když rozhodl o odpovědnosti pořadatele tábora za újmu vzniklou zraněním dítěte způsobené pádem v zemi neukotvené kovové fotbalové branky na jeho hlavu v rámci organizovaného sportovního programu.¹⁵⁵

¹⁵³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2020, sp. zn. 25 Cdo 1091/2020

¹⁵⁴ Dle předmětného rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. 9 Co 36/2019: „zavinění na vzniku škody ze strany žalované vyplývá z pravomocného rozhodnutí trestního soudu. K tomu krajský soud poukazuje zejména na Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2004, sp. zn. 25 Cdo 1106/2003, kde tento soud uvádí, že porušením právní povinnosti je míněn objektivně vzniklý rozpor mezi tím, jak škůdce skutečně jednal (případně opomenul jednat), a tím, jak jednat měl, aby dostal povinnosti ukládané mu právním předpisem či jinou právní skutečností, např. smlouvou. Vedle porušení povinnosti zákonné a smluvní zákon zakládá obecnou povinnost (tzv. generální prevence) ukládající každému počínat si takovým způsobem, aby svým jednáním nezpůsobil škodu na zdraví, na majetku a na jiných hodnotách..., a to bez ohledu na to, zda mezi poškozeným a škůdcem existuje právní vztah či nikoliv.“

¹⁵⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2004, sp. zn. 25 Cdo 1106/2003

V trestní oblasti je dále významný případ úmrtí sedmnáctiletého účastníka tábora, ke kterému došlo v důsledku jeho tonutí po skoku do vody z paluby lodi během hry.¹⁵⁶ Hlavní vedoucí tábora a vedoucí oddílu byli uznáni vinnými přečinem usmrcení z nedbalosti a odsouzeni k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Důvodem odsouzení bylo v obou případech porušení povinnosti zajistit bezpečnost plavců a jejich dohled. Nejvyšší soud tento rozsudek zrušil a věc vrátil k projednání soudu prvního stupně. Důvodem takového rozhodnutí bylo zjištění, že dle dostupného popisu situace měli vedoucí udělat vše co bylo v jejich silách, aby takové události zabránili, např. měli domluvenou záchrannou službu, která měla v případě potřeby zasáhnout, přičemž při každé sportovní činnosti existuje riziko úrazu a není vždy možné se ho, i při opatrném a zodpovědném přístupu, zcela vyvarovat.¹⁵⁷ Pouhá skutečnost, že i kdyby byla osoba dohlížející na dítě v jeho bezprostřední blízkosti, úrazu by nezabránila, sama o sobě neznamená, že došlo k dodržení náležitého dohledu. To bylo potvrzeno rovněž v případě úrazu sedmiletého žáka při manipulaci s golfovou holí v rámci školou organizovaného ozdravného pobytu. Škola žáka argumentovala, že i kdyby byl jí pověřený zaměstnanec v přímém kontaktu s dítětem, újmě by nezabránil. Nejvyšší soud namítl, že pedagogický dohled neznamená pouze zabránění úrazu ve chvíli, kdy k němu dochází, ale pedagogičtí pracovníci měli vytvořit takové podmínky a organizaci hry, aby předešli možnému vzniku rizika. Pakliže nebylo v silách školy zajistit praktickou přípravu manipulace s holí, měli tuto delegovat na osobu k tomu kvalifikovanou.¹⁵⁸

Pokud dítě, nad kterým je vykonáván dohled, jedná plně v souladu s právem a v dané situaci se chová způsobem, jakým by se chovala průměrná svéprávná osoba, a přesto utrpí újmu, není v takové situaci splněna podmínka příčinné souvislosti mezi porušením povinnosti dohlížející osoby a újmou dítěti vzniklou. Dohlížející osobě tak nevznikne povinnost náhrady újmy.¹⁵⁹ O automatické zanedbání náležitého dohledu tak nepůjde ani v situaci, kdy osoba vykonávající dohled nad dítětem sama přejde silnici a z její druhé strany uděluje dítěti pokyny ohledně jeho vstupu do vozovky.¹⁶⁰ Samotným cílem péče o dítě je zajištění řádného a všestranného vývoje dítěte, a to jak po stránce tělesné, citové, rozumové, tak mravní. Všestranně vyvinuté dítě bude pravděpodobněji schopné samostatně se v životě rozhodovat a nést následky svého jednání. Učení samostatnosti a odpovědnosti jsou primárně právem a povinností rodičů, případně osob rodiči

¹⁵⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 1. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1028/2014

¹⁵⁷ Nejvyšší soud rovněž uvedl, že existuje zájem společnosti na provozování volnočasových aktivit dětí. Z tohoto důvodu je třeba si vážit osob, které tento program dobrovolně, ve svém volném čase a za minimální finanční ohodnocení, provozují a neklást na ně neoprávněné nároky.

¹⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 9. 2012, sp. zn. 25 Cdo 4507/2010

¹⁵⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 1587/15

¹⁶⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 6. 2015, sp. zn. 25 Cdo 840/2015

určených či osob na které tento závazek přenesl soud. Tím, že bude dítě vychováno k samostatnosti se samo nejlépe ochrání před hrozícím nebezpečím. Rodiče mají právo určit způsob výchovy dítěte a míru jeho samostatnosti závislou na jeho věku a vyspělosti. Pokud by soud rozhodl o vzniku odpovědnosti rodiče za dítě v situaci, kdy se dostatečně vyspělé dítě pohybovalo mimo jeho přímý dohled a kontrolu, jednalo by se o zásah do základního práva rodičů a dětí a nerespektování jejich soukromého a rodinného života. Přípustnost takového zásahu by ospravedlnilo pouze sledování legitimního účelu a přiměřenost zásahu tomuto účelu.¹⁶¹ To přiměřeně platí rovněž pro osoby vykonávající dohled a jiná práva a povinnosti, a to ať už na základě svobodné vůle rodičů, či rozhodnutí soudu. Dojde-li zanedbáním náležitého dohledu nad dítětem k újmě na zdraví dítěte, jde o odpovědnost osoby, která nad dítětem dohled zanedbala za újmu na zdraví tohoto dítěte, podle jeho účasti na způsobené újmě, ne o spoluzavinění poškozeného dítěte.¹⁶²

Pro zmírnění rizik spojených s ekonomickými dopady z povinnosti nahradit újmu poškozenému, ať už je jím dítě či jiná osoba, mají fyzické i právnické osoby možnost uzavřít pojistnou smlouvu tuto jejich odpovědnost pokrývající (§ 2861 OZ). Pojištěným může být rovněž přímo dítě. Především právnické osoby zabývající se prací s dětmi mají standardně uzavřené pojištěné smlouvy pokrývající odpovědnost za újmu způsobenou v rámci jejich činnosti. Výjimkou nejsou ani pojištění pokrývající újmu vzniklou přímo pojištěnému, jako je tomu např. u pojištění úrazového či pojištění majetku.¹⁶³

¹⁶¹ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 1587/15

¹⁶² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2010, sp. zn. 25 Cdo 2543/2010, Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 3. 2009, sp. zn. 25 Cdo 3516/2007

¹⁶³ Např. PALAN, David. Pojištění. Křižovatka. Junák – český skaut, z.s. 2022. (cit. 3. 1. 2023). Dostupné online z: <https://krizovatka.skaut.cz/administrativa/pojisteni>.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo především provedení bližší analýzy odpovědnosti třetích osob za dítě. K dosažení tohoto cíle bylo nejprve třeba popsat poměr rodič-dítě, jako vztah základní, a definovat výchozí rodičovská práva a povinnosti. Tyto byly blíže představeny a byly uvedeny mechanismy, jakými je lze přenést na třetí osobu. Největší důraz byl přitom kladen na soudní intervence a dobrovolnou delegaci na základě smlouvy. Osoby takto oprávněné byly identifikovány a byl vymezen rozsah jejich práv a povinností. Zanedbána nebyla ani otázka způsobilosti dítěte samo jednat a jeho participační práva. Na základě těchto poznatků došlo k popsání odpovědnosti třetích osob za újmu. Důraz byl přitom kladen na jednotlivé předpoklady vzniku odpovědnosti a s ohledem na zásadu *neminem laedere* vyložena úloha prevenční povinnosti. Na prevenční povinnost je svým účelem navázaný institut náležitého dohledu nad dítětem. Pozornost přitom byla věnována odpovědnosti za jeho zanedbání dle § 2920 a 2921 OZ v platném znění a novelou zavedenou věkovou hranici deliktů odpovědnosti 13 let. Novela OZ byla pro lepší přehlednost rovněž znázorněna pomocí tabulky, ze které lze snáz dovodit odpovědnost jednotlivých subjektů a její podmínky. Jako stěžejní prvek zakládající odpovědnost třetích osob za újmu bylo označeno porušení zákonné povinnosti náležitého dohledu nad dítětem. Z důvodu neexistence jednotné definice náležitého dohledu bylo přistoupeno k rozboru jednotlivých soudních případů, u nichž bylo v posledních letech jeho naplnění posuzováno. Jako klíčové faktory byly přitom označeny věk dítěte, jeho rozumová a volní vyspělost, povahové vlastnosti, celkové běžné a dosavadní chování, okolnosti vzniku újmy, způsob vykonávání dohledu a preventivní působení projevující se především v řádném poučení dítěte. Takto byla potvrzena odpovědnost jak osob fyzických, tak právnických, které se mohou vzájemně prolínat. Nastíněna byla možnost pojištění odpovědnosti a jeho vliv na zmírnění rizik spojených s dopady povinnosti nahradit újmu poškozeného. Závěrem lze konstatovat, že ač byly posuzované případy mnohdy skutkově velmi odlišné, všechny se shodovaly v přístupu soudů k předpokladům dovození odpovědnosti, u všech případů byla akcentována zákonná prevenční povinnost přítomných osob a povinnost dostát toho, k čemu jsou zavázány. A právě dostatečné neuvědomění si existence tohoto závazku či jeho bagatelizace byly u některých rozhodnutí příčinou vzniku následné odpovědnosti. Stejně jako v jiných oborech práva i zde platí známé pořekadlo „dvakrát měř, jednou řež.“ Tedy že s rozvahou, zjištěním si všech relevantních informací, vědomím si vlastních povinností a ujištěním se o možnosti jejich splnění, osoba spíše dosáhne právně přívětivého výsledku, zde zamezení sankce za porušení své povinnosti.

Seznam zkratek

ABGB	Všeobecný občanský zákoník, JGS Nr. 946/1811
a n.	a následující
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch, německý občanský zákoník
ČR	Česká republika
ČSSR	Československá socialistická republika
DZ	důvodová zpráva
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
LZPS	usnesení č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, v platném znění
MFC	Model Family Code from Global Perspective
OSN	Organizace spojených národů
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský řád soudní, v platném znění,
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění
PN	právní norma
PETL	Principles of European Tort Law
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění
ÚPD	Úmluva o právech dítěte publikovaná jako sdělení č. 104/1991 Sb., sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte, v platném znění
Sb.	Sbírka zákonů
sp. zn.	spisová značka
SŘ	zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění
ŠKZ	zákon č. 561/2004 Sb., zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném znění

zákon ÚPT	zákon č. 66/1986 Sb., zákon České národní rady o umělém přerušení těhotenství, v platném znění
ZOR	zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině
ZP	zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění
ZSPOD	zákon č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění
ZŘS	zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, v platném znění
ZZS	zákon č. 372/2011 Sb., zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, v platném znění
ZSZS	zákon č. 373/2011 Sb., zákon o specifických zdravotních službách, v platném znění

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

1. BOGUSZAK, Jiří. ČAPEK, Jiří. GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-7357-030-0.
2. DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3
3. DVOŘÁKOVÁ-ZÁVODSKÁ, Jana. *Právní odpovědnost nezletilých osob a osob povinných vykonávat nad nezletilci dohled*. *Právo a rodina*, 2007, 9(5). ISSN 1212-866X.
4. ELIÁŠ, Karel, ZUKLÍNOVÁ Michaela. *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva*. Praha: Linde, 2001. ISBN 80-7201-303-0.
5. GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN: 978-80-7380-454-1.
6. HADERKA, J. *Rodičovská zodpovědnost a související otázky od účinnosti zákona č. 91/1998 Sb.* *Právní praxe*, 1998, č. 8.
7. HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-287-8.
8. HRUŠÁKOVÁ, Milana. a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 558 s.
9. HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. marg. č. 3. ISBN 978-80-7400-503-9.
10. HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN: 978-80-7400-795-8
11. JANEČEK, Václav. *Kritika právní odpovědnosti*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-812-4.

12. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 6. aktualizované vyd. Praha: Leges, 2016. 1273 s. ISBN 978-80-7502-106-9.
13. JÍLEK, Dalibor, ČECHOVÁ, Irena (eds.) *Společnost přátelská k dětem v obtížích*. Brno: Česko-britská o.p.s., 2016.
14. KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN: 80-7179-028-1.
15. KNAPPOVÁ, M. *Povinnost a odpovědnost v občanském právu*. Praha: Academia, 1968. 163-165, 197-198.
16. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-5053-2.
17. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-795-8.
18. KUBŮ, L, OSINA, P, GRYGAR, J. *Teorie práva I.*, 2003. ISBN 80-244-0607-1.
19. LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-852-8.
20. LUBY, Štefan. *Prevenia a zodpovednosť v občianskom práve. I*. Bratislava: SAV, 1958.
21. MACUR, Josef. *Odpovědnost za zavinění v občanském právu*. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1980.
22. NOVOTNÝ, Petr, KOUKAL, Pavel, ZÁHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník. Náhrada škody*. Praha: GRADA Publishing, 2014, 139 s. ISBN: 978-80-247-5165–8.
23. OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-65-6.
24. PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-747-7.
25. PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022.
26. POLIŠENSKÁ, Petra, FEBEROVÁ, Radka, STUHLÍK, Zdeněk. *Rodinné právo – právní postavení dítěte*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-442-5.

27. PROCHÁZKA, V. (ed.) *Stát a právo*. Praha: ČSAV, 1956.
28. RADVANOVÁ, Senta a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-578-7.
29. SEDLÁČEK, Miroslav, STŘELEČEK, Tomáš a kol. *Zastoupení. Specifika a kontext*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020. ISBN 978-80-7598-867-6.
30. SEDLÁČEK, Miroslav. STŘELEČEK, Tomáš. a kol. *Povinnost a odpovědnost v civilním právu hmotném a procesním. Speciální problémy*. Wolters Kluwer. 2022. ISBN 978-80-7676-244-2.
31. SCHWANZER, I. *Model Family Code from a Global Perspective*. Antwerpen – Oxford: Intersentia, 2006.
32. ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena, SOTOLÁŘ, Alexander, HRUŠÁKOVÁ, Milana, ŠÁMALOVÁ, Milada. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-350-9.
33. ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-179-3.
34. ŠKOP, Martin, MACHÁČ, Petr. *Základy právní nauky*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. ISBN 978-80-7357-709-4.
35. ŠUSTEK, Petr, HOLČAPEK, Tomáš. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, 850 s. ISBN 978-80-7552-321-1.
36. ŠVESTKA, Jiří. *Odpovědnost za škodu podle občanského zákoníku*. Praha: Academia, 1966.
37. TICHÝ, Luboš, HRÁDEK, Jiří. *Deliktní právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 496 s. ISBN 978-80-7400-625-8.
38. TINTĚRA, Tomáš, PETR, Pavel a kol. *Základy závazkového práva*. 2. díl. Praha: Leges, 2017, 272 s. ISBN 978-80-7502-168-7.
39. VLÁDA ČR. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012*.
40. WAGNEROVÁ, Eliška, ŠIMÍČEK, Vojtěch, LANGÁŠEK, Tomáš, POSPÍŠIL, Ivo a kol. *Listina základních práva a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2012. s. 668. ISBN 978-80-7357-750-6.

41. WESTPHALOVÁ, Lenka. *K rodičovské odpovědnosti a hmotněprávním aspektům zastoupení dítěte*. Acta Iuridica Olomucensia č. 2/2019.
42. ZUKLÍNOVÁ, Michaela. DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné: Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7478-937-3.
43. ŽATECKÁ, Eva, HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 312 s. ISBN 978-80-7478-848-9.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

1. BRDGEMAN, J., KEATING, H., LIND, C. *Responsibility, Law and the Family*. Cornwall: TJ International Ltd. 2008. 284 s. ISBN 978-0-7546-7109-1. Dostupné online z: <https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9781315605852/responsibility-law-family-heather-keating-jo-bridgeman-craig-lind>.
2. DIMUN, Petr. *Nejvyšší soud potvrdil státní odškodné za poranění dítěte nožem-rybickou na dětském táboře*. Česká justice. 2020. Dostupné online z: <https://www.ceska-justice.cz/2020/10/nejvyssi-soud-potvrdil-staticove-odskodne-za-poraneni-ditete-nozem-rybickou-detskem-tabore/>.
3. KEJVALOVÁ, Petra. *Komentář zákona 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 2920, Nezletilý nebo postižený duševní poruchou*. Verlag Dashöfer. 2021. Dostupné online z: https://www.obecniportal.cz/33/komentar-zakona-89-2012-sb-obcansky-zakonik-2920-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4EtuvCojfp1Dmw_3oD4SpP0epqCSCul5W1w.
4. KREJČÍ, Pavla. *Komentář zákona 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 892 Garance*. Verlag Dashöfer. 2017. Dostupné online z: https://www.fulsoft.cz/33/komentar-zakona-89-2012-sb-obcansky-zakonik-892-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4EtuvCojfp1DmnWo4O-Y18zW77vCHzVuANw.
5. KUNCOVÁ, Šárka, PRUŠKA, Lukáš. *Odpovědnost za škodu způsobenou dítětem v době dočasného svěřeni do péče jiné osoby (např. do mateřské školky)*. epravo.cz. 2020. Dostupní online z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/odpovednost-za-skodu-zpusobenou-ditetem-v-dobe-docasneho-svereni-do-pece-jine-osoby-napr-do-materske-skolky-111586.html>.

6. LOVĚTÍNSKÝ, Vojtěch. *Odpovědnost osoby s povinností dohledu v českém deliktním právu aneb jak je to s těmi dětmi na hřišti*. Právní rozhledy. 9/18. 9. 26. ročník. Dostupné online z: <https://www.glatzova.com/data/attachments/Odpovednost-osoby-s-povinnosti-dohledu-v-ceskem-deliktivnim-pravu.pdf>>.
7. MELZER, Filip. *Některé aktuální otázky náhrady škody – II*. Právní prostor. 2015. ISSN 2336-4114. Dostupné online z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/nektere-aktualni-otazky-nahrady-skody-ii?strana_do=3>.
8. PALAN, David. *Pojištění*. Křižovatka. Junák – český skaut, z.s. 2022. Dostupné online z:< <https://krizovatka.skaut.cz/administrativa/pojisteni>>.
9. ROSULEK, Martin. *Odpovědnost lektora kroužku za dítě v občanském právu*. muj-pravnik.cz. Dostupné online z: < <https://muj-pravnik.cz/odpovednost-lektora-krouzku-za-dite-v-obcanskem-pravu/>>.
10. SCHÖN, Monika. *Výchova dítěte: Právo rodičů v. právo státu*. Dny práva 2011 – Days of Law 2011. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80- 210-5913-9 Dostupné online z: <http://www.law.muni.cz/content/cs/proceedings/>.
11. SCHWETTROVÁ, Martina. *Táborové právo: případy, které se dostaly před soud*. Právo 21. Dostupné online z: <https://pravo21.cz/pravo/taborove-pravo-pripady-ktere-se-dostaly-pred-soud/#_ftn3>.
12. UNICEF, Convention on the Rights of the Child. Dostupné online z:<<https://www.unicef.org/child-rights-convention/convention-text>>.
13. VALTEROVÁ, Eliška. *Odpovědnost za škodu způsobenou dítětem při výuce v soukromé lyžařské škole*. epravo.cz. 2020. Dostupné online z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/odpovednost-za-skodu-zpusobenou-ditetem-pri-vyuce-v-soukrome-lyzarske-skole-111985.html#_ftn14>.
14. VLÁDA ČR. Výbor OSN pro práva dítěte vydal komentář k nejlepšímu zájmu dítěte. 2013. Dostupné online z: <<https://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/aktuality/vybor-osn-pro-prava-ditete-vydal-komentar-k-nejlepsimu-zajmu-ditete-107820/>>.

3. Seznam použitých právních předpisů

1. Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie, 1811
2. Bürgerliches Gesetzbuch. 1896

3. Code civil des Français, 1804
4. Sdělení č. 104/1991 sb., Úmluva o právech dítěte
5. Sdělení č. 209/1992 sb., Úmluva o ochraně lidských práv a svobod
6. Sdělení č. 96/2001 sb., Úmluva o lidských právech a biomedicině
7. Ústavní zákon č. 1/1993 sb., Ústava české republiky
8. Vyhláška ministerstva zahraničí č. 120/1976 sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech
9. Vyhláška ministerstva zahraničních věcí č. 30/1947 sb., Charta spojených národů a Statut mezinárodního soudního dvora
10. Zákon č. 192/2021 sb., zákon, kterým se mění zákon č. 89/2012 sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 292/2013 sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
11. Zákon č. 20/1966 sb., zákon o péči o zdraví lidu
12. Zákon č. 218/2003 sb., odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů
13. Zákon č. 258/2000 sb., o ochraně veřejného zdraví
14. Zákon č. 262/2006 sb., zákoník práce
15. Zákon č. 292/2013 sb., zákon o zvláštních řízeních soudních
16. Zákon č. 37/2004 sb., zákon o pojistné smlouvě
17. Zákon č. 300/2000 sb., zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících předpisů
18. Zákon č. 359/1999 sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí
19. Zákon č. 372/2011 sb., zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování
20. Zákon č. 373/2011 sb., zákon o specifických zdravotních službách
21. Zákon č. 40/1964, občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
22. Zákon č. 40/2009 sb., trestní zákoník
23. Zákon č. 45/2013 sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů

24. Zákon č. 500/2004 sb., správní řád
25. Zákon č. 561/2004 sb., zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)
26. Zákon č. 66/1986 sb., zákon české národní rady o umělém přerušení těhotenství
27. Zákon č. 89/2012 sb., občanský zákoník
28. Zákon č. 94/1963 sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů
29. Zákon č. 99/1963 sb., občanský soudní řád
30. Zákon č. 359/1999 sb., o sociálně-právní ochraně dětí

4. Seznam použité judikatury

1. Nález Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 1587/15
2. Nález Ústavního soudu ze dne 16. 5. 2017, sp. zn. II.ÚS 3122/16
3. Nález Ústavního soudu ze dne 16. 6. 2015, sp. zn. II. ÚS 2943/14.
4. Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2019, sp. zn. II. ÚS 3814/17
5. Nález Ústavního soud ze dne 19. 2. 2014, sp. zn. I. ÚS 3304/13
6. Nález Ústavního soudu ze dne 21. 5. 2019, sp. zn. II.ÚS 1741/18
7. Nález Ústavního soudu ze dne 24. 9. 1998, sp. zn. III. ŮS 125/98
8. Nález Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2008 sp. zn. I. ÚS 987/07
9. Nález Ústavního soudu ze dne 4. 11. 2015, sp. zn. IV. ÚS 3900/14
10. Rozsudek ESLP ze dne 2. 11. 2004 ve věci Havelka v. Česká republika, č. 76343/01
11. Rozsudek ESLP ze dne 25. 2. 1982 ve věci Campbell a Cosans v. Spojené království č. 7511/76, 7743/76
12. Rozsudek ESLP ze dne 26. 2. 2002 ve věci Kutzner v. Německo, č. 46544/99
13. Rozsudek ESLP ze dne 29. 6. 2007 ve věci Folgero a další v. Norsko, č. 15472/02
14. Rozsudek ESLP ze dne 7. 12. 1976 ve věci Kjeldsen, Busk Madsen a Pedersen v. Dánsko, č. 5095/71; 5920/72; 5926/72
15. Rozsudek ESLP ze dne 9. 10. 2007 ve věci Hasan a Eylem Zengin vs Turecko, č. 1448/04
16. Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. 9 Co 36/2019
17. Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 17. 12. 1968, sp. zn. 3 Cz 57/68
18. Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 30. 6. 1986, sp. zn. 1 Cz 25/86
19. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 6. 2020, sp. zn. 25 Cdo 3108/2019

20. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 9. 2012, sp. zn. 25 Cdo 4507/2010
21. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 2004, sp. zn. 25 Cdo 972/2003
22. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 1. 2009, sp. zn. 25 Cdo 3378/2006
23. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 3. 2009, sp. zn. 25 Cdo 3516/2007
24. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 2. 2015, sp. zn. 25 Cdo 1471/2014
25. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 2. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1333/2001
26. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 3. 2014, sp. zn. 25 Cdo 2075/2012
27. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 5. 2012, sp. zn.30 Cdo 1376/2012
28. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2021, sp. zn. 25 Cdo 3864/2020
29. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 2011, sp. zn. 25 Cdo 2180/2010
30. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2008, sp. zn. 25 Cdo 870/2006
31. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2003, sp. zn. 25 Cdo 214/2002
32. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 2011, sp. zn. 28 Cdo 3471/2009
33. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2013, sp. zn. 25 Cdo 3298/2012
34. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2017, sp. zn. 25 Cdo 755/2015
35. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2011, sp. zn. 30 Cdo 3522/2009
36. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2021, sp. zn. 21 Cdo 3909/2010
37. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. 30 Cdo 4366/2011
38. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2004, sp. zn. 25 Cdo 1106/2003
39. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2020, sp. zn. 25 Cdo 1091/2020
40. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2013, sp. zn. 30 Cdo 1556/2013
41. Rozsudek Nejvyššího soud ze dne 5. 10. 2022, sp. zn. 31 Cdo 1640/2022
42. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 8. 2009, sp. zn. 30 Cdo 1721/2009
43. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 11. 2007, sp. zn. 25 Cdo 3334/2006
44. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 9. 2010, sp. zn. 25 Cdo 2204/2008
45. Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 5. 5. 2010, sp. zn. 1 Co 2/2010
46. Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 3. 1. 1976, sp. zn. Cpjn 41/76
47. Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 8. 12. 2010, sp. zn. Cpjn 202/2010
48. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 10. 2017, sp. zn. 6 Tdo 1062/2017
49. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2014, sp. zn. 25 Cdo 1212/2013
50. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 6. 2017, sp. zn. 30 Cdo 2808/2016
51. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 1. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1028/2014
52. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 2011, sp. zn. 25 Cdo 194/2009
53. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2010, sp. zn. 25 Cdo 4269/2007

54. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 12. 2016, sp. zn. 25 Cdo 2829/2016
55. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2017, sp. zn. 25 Cdo 5015/2016
56. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2016, sp. zn. 8 Tdo 90/2016
57. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2007, sp. zn. 25 Cdo 965/2005
58. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 5. 2010, sp. zn. 25 Cdo 3403/2008
59. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2010, sp. zn. 25 Cdo 3895/2009
60. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2017, sp. zn. 25 Cdo 2144/2015
61. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2022, sp. zn. 24 Cdo 487/2022
62. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2020, sp. zn. 25 Cdo 4536/2018
63. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 6. 2015, sp. zn. 25 Cdo 840/2015
64. Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 30.3.2011, sp. zn. 1 Ao 1/2011

5. Seznam ostatních zdrojů

1. Draft Common Frame of Reference (Návrh společného referenčního rámce). Study Group on a European Civil Code. Research Group on EC Private Law (Acquis Group) Dostupné online z:
<https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/2009_02_DCFR_OutlineEdition.pdf>.
2. Důvodová zpráva k Pokynům Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem, přijaté Výborem ministrů Rady Evropy dne 17. listopadu 2010. Dostupné online z: <<https://rm.coe.int/16806a452e>>.
3. Great Britain. England. Court of Appeal, Civil Division (1984). Gillick v West Norfolk and Wisbech Area Health Authority. The all England law reports, 1985(1), 533–559, dostupné online: <<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/11648530/>>.
4. Principy evropského deliktního práva, Principles of European Tort Law(PETL). Dostupné online z: <<http://www.egtl.org/PETLCzech.html>>.

Seznam tabulek

1. Tabulka č. 1: Rozbor § 2920 a 2921 OZ

Odpovědnost třetích osob za dítě

Abstrakt

Tato diplomová práce pojednává o problematice odpovědnosti třetích osob za dítě v českém soukromém právu. Jejím cílem je rozbor základního právního vztahu rodiče a dítěte, vymezení jejich vzájemných práv a povinností a popsání konceptu přenesení těchto na třetí osobu. Zvláštní pozornost je přitom věnována odpovědnosti třetích osob při naplňování takto svěřených práv a povinností za účinnosti zákona č. 192/2021 Sb., kterým došlo k novelizaci zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, s účinností od 1. července 2021. V samostatné kapitole je řešena odpovědnost třetích osob za újmu, přičemž je dále specifikována odpovědnost za újmu způsobenou dítětem a újmu způsobenou dítěti. Za pomoci analýzy recentní judikatury práce nastiňuje možnosti minimalizace rizika vzniku takové odpovědnosti.

Klíčová slova: odpovědnost, dítě, náležitý dohled

Liability of third persons for a child

Abstract

This thesis deals with the issue of third party liability for a child in Czech private law. Its aim is to analyse the basic legal relationship between parent and child, to define their mutual rights and obligations and to describe the concept of delegation of these to a third party. Particular attention is paid to the liability of third persons in the exercise of the rights and obligations so conferred under Act No. 192/2021 Coll., which amended Act No. 89/2012 Coll., the Civil Code, with effect from 1 July 2021. A separate chapter deals with the liability of third persons for harm, specifying further the liability for harm caused by the child and harm caused to the child. With the help of an analysis of recent case law, the thesis outlines the possibilities of minimising the risk of such liability.

Key words: liability, child, appropriate supervision